

Ensolution.

*Skolstrukturutredning – Ljusdals
kommun*

Hans Dahlgvist, Thomas Fäldt, Christian Olsson, Ensolution AB

E-post: hans.dahlgvist@ensolution.se ; thomas.faldt@ensolution.se ; christian.olsson@ensolution.se

Datum: 2024-05-23

A background image showing several hands of different skin tones holding a pen together, symbolizing collaboration and teamwork. The image is in grayscale and has a soft, blurred effect.

Ensolution.

Skolstrukturutredning

Ensolution har på uppdrag av Ljusdals kommun genomfört en skolstrukturutredning, som ett led i kommunens arbete att ta fram en generalplan. Resultatet av utredningen presenteras i föreliggande rapport.

Sammanfattning	4
1. Inledning.....	5
<i>Bakgrund – generalplan för Ljusdals kommun.....</i>	5
<i>Uppdrag och syfte</i>	5
<i>Metod.....</i>	5
<i>Perspektiv vid bedömning av lokaler – funktionell ändamålsenlighet och underhålls-/renoveringsbehov.....</i>	6
<i>Resurseffektivitet.....</i>	7
<i>En fråga som betyder mycket för många</i>	8
2. Nulägesanalys	9
<i>Ljusdals specifika förutsättningar</i>	9
Låga kunskapsresultat, hög lärartäthet.....	9
Många skolenheter, små klasser, hög lärartäthet, låg andel behöriga lärare	10
Demografiska förutsättningar	11
<i>Kostnader och konsekvenser av att inte lyckas i skolan.....</i>	13
3. Framtidsscenarioer	15
<i>Inledning.....</i>	15
<i>Scenarier</i>	16
Färila	16
Järvsö.....	19
Ljusdal.....	22
Los.....	28
Slottegymnasiet och Utvecklingscentrum	31
<i>Fördjupad konsekvensbeskrivning av respektive scenario.....</i>	34
Avdelningar och personalkostnader förskola	34
Klasstorlekar, personal och bemanning i grundskolan	34
Lokalkostnader	37
<i>Påverkan på kommunens tillväxtpöjligheter – exemplet Ale.....</i>	39
4. Slutsatser och rekommendationer	40
<i>Slutsatser</i>	40
<i>Rekommendationer</i>	40
<i>Förslag till ny skolstruktur i Ljusdals kommun.....</i>	41
Bilaga 1: Övergripande sammanställning av förskolornas underhålls- och renoveringsbehov	43
<i>Färila.....</i>	43
Korskrogens förskola	43
Propellerns förskola	43
<i>Järvsö.....</i>	44
Järvsö förskola	44
<i>Ljusdal.....</i>	45
Buffelns förskola.....	45
Galaxens förskola	45
Vij förskola.....	46

Ämbarbo förskola	47
Tallåsens förskola	47
Los.....	48
Los förskola.....	48

Bilaga 2: Övergripande sammanställning av grundskolorna underhålls- och renoveringsbehov

.....	49
<i>Färila</i>	49
Färila skola.....	49
<i>Järvsö</i>	49
Nybo skola	49
Järvsö skola	50
<i>Ljusdal</i>	50
Stenhamre F-6	50
Gärdeåsen, inkl. anpassad grundskola	51
Tallåsens skola	51
Stenhamre 7-9	52
Los.....	52
Los skola	52

Sammanfattning

Ensolution har på uppdrag av Ljusdals kommun genomfört en oberoende skolstrukturutredning, som syftar till att bidra med slutsatser och rekommendationer som beslutsstöd i framtagandet av en hållbar och långsiktig plan avseende förskolornas och skolornas lokaler och framtida organisering. Utredningen sträcker sig från förskola till och med vuxenutbildningen i Ljusdals kommun. Slutsatser och rekommendationer är uteslutande Ensolutions.

Vårt uppdrag har inte primärt varit att spara pengar åt kommunen, uppdraget har varit att hjälpa kommunen att bli mer resurseffektiv. Det betyder att de pengar som kommunen investerar ska generera kvalitet. Resurseffektivitet implicerar att det finns en balans mellan ekonomi och kvalitet. Vår bedömning är att så inte är fallet idag. Ljusdals kommun har en kostnad per elev som under lång tid legat ungefär i paritet med riksnittet så väl som i paritet med kommuner vars förutsättningar liknar Ljusdals. Medan alltså kostnaden per elev i åk. 1—9 ligger kring snittet, ligger kunskapsresultaten avsevärt under. Andelen behöriga till gymnasiet har sjunkit successivt efter 2016 och framåt (med undantag för en tillfällig uppgång 2019). Kommunens resultat ligger inte bara under riksnittet utan även avsevärt under resultaten i med Ljusdal jämförbara kommuner.

En anledning till den bristande resurseffektiviteten utgörs av Ljusdals specifika förutsättningar. Kommunen är geografiskt utsträckt och består av flera relativt små orter. Ett begränsat barn- och elevunderlag i några av orterna har resulterat i att kommunen har flera små skolenheter som i sin tur har små klasstorlekar. Flera små skolor med många små grupper blir förhållandevis personalkrävande. Även små grupper fordrar lärare. Skolstrukturen i Ljusdal har bidragit till att kommunen har en lärartäthet som tillhör de högsta i landet. Till synes paradoxalt löper den tilltagande lärartätheten parallellt med en sjunkande måluppfyllelse. Dilemmat i Ljusdals fall är att den personalkrävande skolstrukturen inte kan bemannas med behöriga lärare. Samtidigt som Ljusdal är en av landets mest lärartäta kommuner är kommunen nämligen samtidigt en av de kommuner med lägst andel lärare med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne. Den personalkrävande skolstrukturen inom främst grundskolan blir med andra ord inte bara fördyrande, den leder också till en kvalitativ utarmning genom bristen på behöriga lärare. Ljusdals kommun har med andra ord mycket svårt att förena *närhet, ekonomi* och *kvalitet*. Det är en utmaning som kommunen inte hittills lyckats med och det är Ensolutions bedömning att det inte heller finns förutsättningar att lyckas i framtiden. Svårigheterna att bevara den befintliga skolstrukturen förstärks av den demografiska utvecklingen i kommunen. Befolkningsprognosen indikerar ett vikande barn- och elevunderlag från förskola till och med gymnasium under perioden 2025—2040.

En viktig komponent i utredningen utgörs vidare av Ljusdals kommuns befintliga lokalbestånd, vars status sammanfattats väl av utbildningsförvaltningen i en dragning inför KS i november 2022.

”Ljusdals kommuns skolbestånd består av byggnader uppförda från tidigt 1900-tal till nutid. Den största delen av byggnadsbeståndet är uppfört under perioden 1940—1970. Några få moderna tillägg finns. Ljusdals kommuns förskolebestånd består till största delen av byggnader uppförda under perioden 1970—1995, några få äldre och yngre tillägg finns också. Majoriteten av förskolorna är utformade med villakarakter eftersom de är uppförda under den period då förskolan skulle vara hemlik och varje avdelning är utrustad med eget kök i villastandard. Vanligt är att avdelningarna är placerade i separata byggnadskroppar.”

Ljusdals kommun bedriver till stor del sin förskole- och skolverksamhet i äldre lokaler som inte är anpassade efter modern pedagogik. Lokalerna uppvisar vidare ett generellt stort underhålls- och renoveringsbehov.

Ensolution har arbetat fram två olika scenarier som båda syftar till att skapa förutsättningar för Ljusdals kommun att erbjuda barn och elever en högkvalitativ undervisning i moderna lärmiljöer och i en skolstruktur som effektiviserats och anpassats till de demografiska utmaningarna.

I utredningen finns ytterligare ett scenario i form av nollscenariot, som innebär att inga förändringar genomförs avseende skolstrukturen. Nollscenariot finns med för att belysa att det också kostar att inte göra något. I scenario 0 kvarstår det under lång tid uppbyggda underhållsbehov som nästan samtliga enheter har. Nollscenariot är således förbundet med dyra underhållskostnader och behov av ombyggnationer med betydande hyreshöjningar som en konsekvens. Scenario 0 innebär även att dagens personalkrävande och fördyrande skolstruktur består.

Skolstrukturfrågan har diskuterats i många år i Ljusdals kommun och Ensolutions utredning har föregåtts av andra utredningar. Mångåriga diskussioner och uteblivna åtgärder har skapat både osäkerhet och frustration i organisationen. Genom att olika förslag ständigt diskuteras har det även bidragit till att underhållet blivit eftersatt. Det är ingen idé att satsa pengar på en verksamhet om den eventuellt inte ska vara kvar. Utöver de scenarier som presenteras är det Ensolutions starkaste rekommendation att någon typ av politiskt beslut fattas, som gör att förskolorna och skolorna i Ljusdals kommun ges en långsiktig planeringshorisont som det går att finna arbetsro i.

1. Inledning

Bakgrund – generalplan för Ljusdals kommun

Under våren 2023 uppdrog utbildningsnämnden åt utbildningsförvaltningen att arbeta fram en generalplan för skolan i Ljusdals kommun. Planen ska ge en tydlig riktning för hur skolan ska utvecklas samt hur resurserna ska användas på ett effektivt sätt. Planen ska ligga till grund för fortsatt arbete med att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar skola.

I arbetet med att ta fram en generalplan ingår att *kartlägga den befintliga skolstrukturen* genom att identifiera befintliga skolor och deras kapacitet samt utvärdera skolornas geografiska läge i förhållande till elevunderlag och tillgänglighet. Därtill ingår en *lokalbehovsplanering*, som innefattar identifiering och bedömning av lokalbehov för skolorna utifrån elevunderlag och geografiskt läge, bedömning av behovet av investeringar i befintliga skolor, bedömning av behovet av ombyggnad/nybyggnad av skolor, investeringsbehov in i ELP för kommande investeringar samt analysera skolornas byggnader och anläggningar. Vidare ingår en *analys av utredningsuppdrag*, vilket avser samlad skolgång (F-9) i Järvsö samt Färilaområdet (ombyggnation av Färila skola och sammanslagning av Korskrogens förskola och Propellerns förskola i Propellerns lokaler). I detta ingår även att ta fram *ett färdigt förslag* med plan för ombyggnation/nybyggnation av skolor utifrån en bedömning av hur rekommendationerna påverkar befintlig skolstruktur och lokalbehovsplanering samt hur detta kan integreras i den befintliga skolstrukturen.

Uppdrag och syfte

I arbetet med att ta fram en generalplan har Ljusdals kommun aviserat ett behov av ett externt analys- och förankringsstöd med särskilt fokus på:

- Den demografiska utmaningen med minskade barn- och elevkullar.
- Skollokalernas underhåll- och renoveringsbehov.
- Skolororganisationens effektivitet med avseende på delningstal och fyllnadsgrad.

Denna genomlysning av skolstrukturen i Ljusdals kommun sträcker sig från förskola till och med vuxenutbildningen. I Ensolutions uppdrag ingår att bidra med slutsatser och rekommendationer som beslutsstöd i framtagandet av en hållbar och långsiktig plan som syftar till att skapa en resurseffektiv utbildningsförvaltning med avseende på skolornas lokaler och organisering. En förväntad effekt är att mer resurser kan fördelas till undervisning och att verksamhetens kvalitet därmed kommer att öka.

Metod

I beaktande av upphandlingsdirektiven har vi använt en kombination av kvantitativa och kvalitativa metoder:

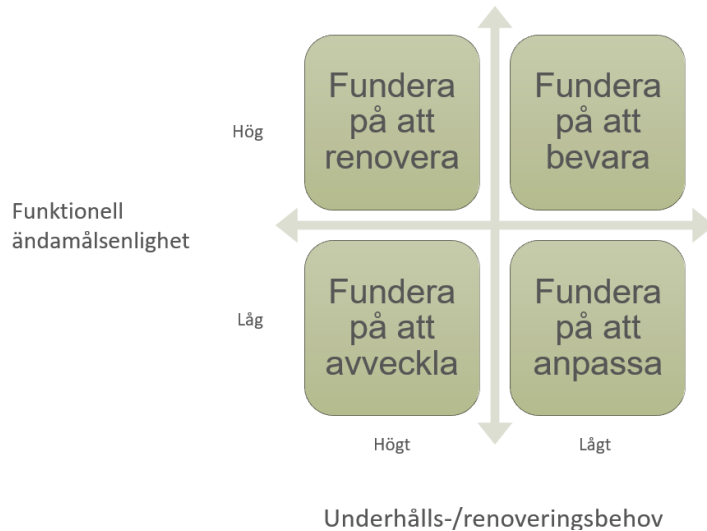
Dokumentstudier: Metoden bygger på insamling och analys av för utredningen relevanta dokument. Vi har bland annat studerat tidigare lokalutredningar, befolkningsprognoser, barn- och elevvolymerna och klassorganisation per skolenhet, planer för investeringar, lokalunderhåll samt renoveringar (både behov och planerade åtgärder) samt bokslut 2023 och budget 2024 på enhetsnivå.

Intervjuer: Intervjumetoden vi använt är semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att vi utgått från en uppsättning av fördefinierade frågor att diskutera, men där vi också tillåtit oss att följa upp eller fördjupa vissa ämnen baserat på respondentens svar. Semistrukturerade intervjuer kombinerar fördelarna med strukturerade intervjuer, där samma frågor ställs till varje respondent för jämförande syften, och ostrukturerade intervjuer, som tillåter en mer öppen och fri form av diskussion som kan leda till fördjupad kunskap. Vi har intervjuat politiska representanter, förvaltningsledning, relevanta tjänstemän inom förvaltningen, rektorer, fackliga representanter, företrädare för Ljusdalshem samt kommundirektören.

Workshop: Vi har vidare kompletterat den kvalitativa analysen med workshops, som inkluderat lärare, fackliga representanter, utbildningsnämnden, kommunstyrelsen, rektorer och tjänstemän från förvaltningen. I dessa arbetsmöten har deltagarna tagit del av olika scenarier och getts möjlighet att lyfta fram möjligheter och risker med de olika scenarierna. Syftet har varit att engagera deltagarna, generera idéer och skapa konkreta resultat som bidrar till att driva utredningen framåt. Genomförda workshops har även lett till att tidigare versioner av scenarierna modifierats utifrån de tankar som kommit in.

Perspektiv vid bedömning av lokaler – funktionell ändamålsenlighet och underhålls-/renoveringsbehov

När vi bedömt lokalerna har vi gjort det utifrån två kriterier: 1) Lokalernas funktionella ändamålsenlighet – det vill säga utifrån om det finns tillgång till nödvändiga funktioner (salar, grupprum, etc) och utifrån lärmiljöernas utformning och standard. 2) Vi har även beaktat lokalernas underhålls- och renoveringsbehov.

Matrisen som presenteras till vänster är ett beslutsverktyg för att bedöma om man ska renovera, bevara, avveckla eller anpassa en anläggning eller tillgång baserat på de två ovan nämnda huvudkriterierna: Funktionell ändamålsenlighet samt underhålls- och renoveringsbehov.

X-axeln (horisontell): Underhålls-/renoveringsbehov

- Lågt: representerar tillgångar eller anläggningar som kräver lite eller inget underhåll eller renovering.
- Högt: representerar tillgångar eller anläggningar som kräver betydande underhåll eller renovering.

Y-axeln (vertikal): Funktionell ändamålsenlighet

- Låg: representerar tillgångar eller anläggningar som inte uppfyller funktionella krav eller inte är lämpliga för sitt avsedda syfte.
- Hög: representerar tillgångar eller anläggningar som väl uppfyller funktionella krav och är lämpliga för sitt avsedda syfte.

Kvadrantanalyser:

Övre vänstra (hög funktionell ändamålsenlighet, högt underhålls-/renoveringsbehov): Fundera på att renovera

- Dessa tillgångar är funktionellt ändamålsenliga men kräver mycket underhåll eller renovering. Det är vettigt att överväga att renovera dessa tillgångar för att upprätthålla deras funktionalitet.

Övre högra (hög funktionell ändamålsenlighet, lågt underhålls-/renoveringsbehov): Fundera på att bevara

- Dessa tillgångar är både funktionellt ändamålsenliga och kräver lite underhåll. De är i gott skick och bör bevaras.

Nedre vänstra (låg funktionell ändamålsenlighet, högt underhålls-/renoveringsbehov): Fundera på att avveckla

- Dessa tillgångar är varken funktionellt ändamålsenliga eller i gott skick, och kräver betydande underhåll eller renovering. Det kan vara bäst att avveckla dem.

Nedre högra (låg funktionell ändamålsenlighet, lågt underhålls-/renoveringsbehov): Fundera på att anpassa

- Dessa tillgångar är inte särskilt funktionella men kräver inte mycket underhåll. Överväg att anpassa eller omfördela dem för att förbättra deras funktionella ändamålsenlighet.

Resurseffektivitet

En skolstrukturutredning handlar dock om mer än bara lokalerna i sig. Flera andra perspektiv måste beaktas utöver lokalernas ändamålsenlighet och underhållsbehov i en utredning som syftar till att föreslå vilka enheter som ska finnas och var de ska ligga. Nedan presenteras några centrala utredningskritiska perspektiv:

Pedagogiska perspektiv

- *Kvalitet på undervisningen:* Hur påverkar den föreslagna strukturen undervisningens kvalitet och lärarnas arbetsvillkor?
- *Elevers lärande och utveckling:* Hur påverkar förändringarna elevers möjlighet till lärande och personlig utveckling?

Ekonomiska perspektiv

- *Kostnadseffektivitet:* Vilka är de ekonomiska konsekvenserna av olika strukturalternativ? Finns det potentiella besparingar eller ökade kostnader?
- **Resurshantering:** Hur hanteras resurser som lärare, utrustning och läromedel mest effektivt?

Sociala och demografiska perspektiv

- *Tillgänglighet och rättvisa:* Är utbildningen tillgänglig och rättvis för alla elever oavsett deras socioekonomiska bakgrund eller geografiska läge?
- *Elevunderlag och befolkningsutveckling:* Hur påverkas skolstrukturen av förändringar i elevantal och demografiska trender?

Logistiska perspektiv

- *Transport och tillgänglighet:* Hur påverkas elevers och lärares möjligheter att ta sig till och från skolan?

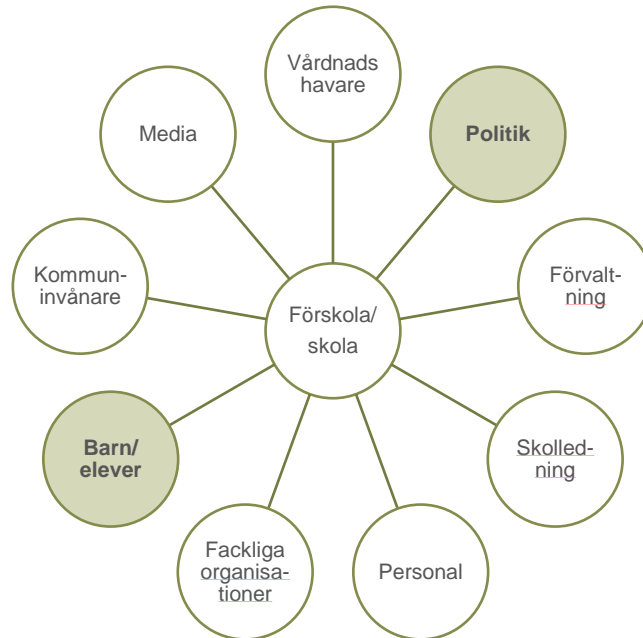
Samhällsperspektiv

- *Föräldrar och vårdnadshavare:* Vad tycker föräldrar och vårdnadshavare om de föreslagna förändringarna?
- *Lokalsamhället:* Hur påverkar skolstrukturen det lokala samhället, inklusive arbetsmarknaden och andra samhällsaktörer?

Ensolution ser att samtliga perspektiv är betydelsefulla, men att de inte nödvändigtvis alltid är förenliga med varandra. I de fall en prioritering varit nödvändig i utredningen har Ensolution valt att prioritera kvalitet för eleverna samt ekonomi, därför att god ekonomisk hushållning är en förutsättning för att kunna bygga kvalitet. Ensolution har med andra ord fokuserat på att arbeta fram förslag till en framtida skolstruktur som är resurseffektiv. Resurseffektivitet implicerar att det finns en balans mellan ekonomi och kvalitet. Det innebär inte per definition att vi försökt spara pengar åt kommunen eller att vi i alla lägen sökt den billigaste lösningen, det betyder att *de pengar som kommunen investerar ska generera kvalitet*. De förslag som läggs fram i utredningen är offensiva och framåtsyftande. Kärnan i förslagen präglas av en strävan efter att skapa förutsättningar för Ljusdals kommun att erbjuda barn och elever högkvalitativ verksamhet i moderna lärmiljöer.

En fråga som betyder mycket för många

Många kommuner står i nuläget inför likartade utmaningar med en vikande demografi. Det ställer stora krav på strukturella och organisatoriska anpassningar samtidigt som det ofta är en långdragen och komplex process att ställa om verksamheter utifrån förändrat volymantal. Det är också en process som potentiellt påverkar många människor. Det är av den anledningen också många som engagerar sig.

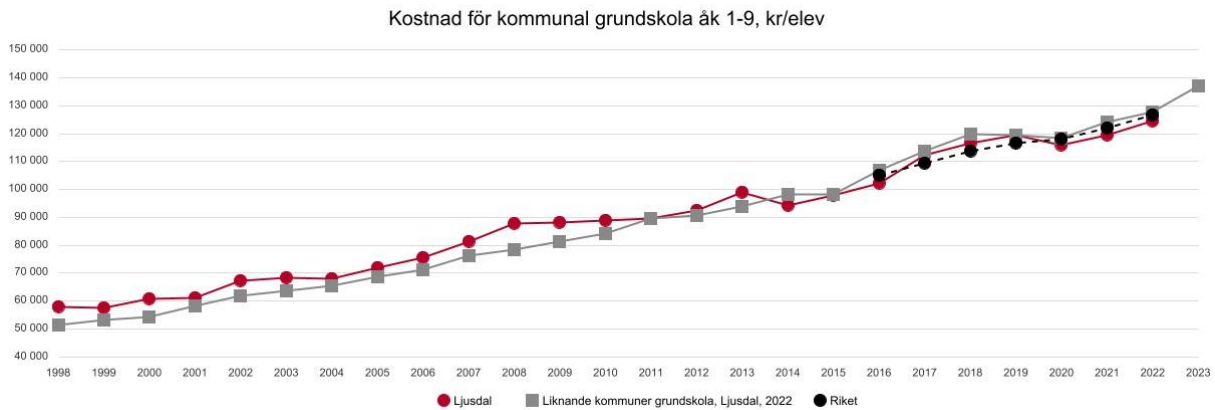
Antalet intressenter bidrar till utredningsarbetets komplexitet. Oavsett vilka förslag som läggs fram kommer det att finnas anhängare och motståndare beroende på vilken relation man har till berörda verksamheter. Med ett sådant här utredningsuppdrag följer därav också ett stort ansvar. Det är ett ansvar som vi tar på stort allvar. I slutändan är det politiken som ska fatta beslut med huvudfokus på det som bedöms vara **elevernas bästa**.

2. Nulägesanalys

Ljusdals specifika förutsättningar

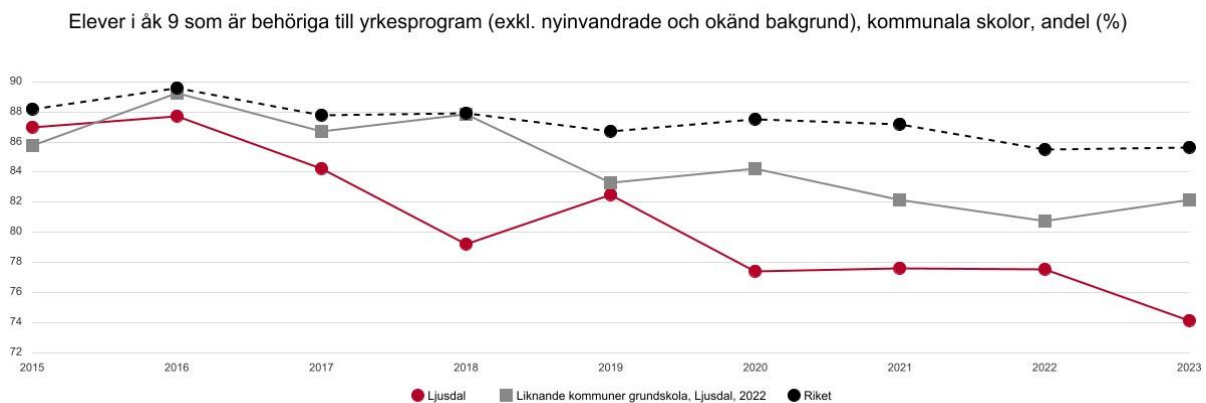
Låga kunskapsresultat, hög lärartäthet

Utgångspunkten i utredningsuppdraget är strävan efter att bidra med ett beslutsunderlag som kan ligga till grund för skapandet av en mer resurseffektiv skolstruktur. Det innebär, som tidigare framhållits, att de pengar som kommunen investerar ska generera kvalitet och att det finns en rimlig balans mellan ekonomi och kvalitet. Vår bedömning är att så inte är fallet idag. Ljusdals kommun har en kostnad per elev som under lång tid legat ungefär i paritet med rikssnittet så väl som i paritet med kommuner vars förutsättningar liknar Ljusdals (se diagram nedan):

Källa Kolada. Uppgifter för 2023 saknas angående Ljusdal.

Ljusdal (representerat av röda cirklar) följer, som sagt, generellt en liknande trend som riksgenomsnittet (representerat av svarta punkter) och liknande kommuner (representerat av grå fyrkanter). Medan alltså kostnaden per elev i åk. 1—9 ligger kring snittet, ligger kunskapsresultaten avsevärt under (se diagram nedan).

Källa Kolada.

Diagrammet ovan visar att andelen behöriga till gymnasiet sjunkit successivt efter 2016 och framåt (med undantag för en tillfällig uppgång 2019). Kommunens resultat ligger inte bara under rikssnittet utan även avsevärt under resultaten i med Ljusdal jämförbara kommuner. Den betydande nedgången i Ljusdal indikerar att det finns lokala faktorer som negativt påverkar elevernas behörighet till yrkesprogram.

Sammanfattningsvis antyder det ovanstående att Ljusdal inte får ut den kvalitet som skulle kunna förväntas av de pengar kommunen investerar. Kommunen är inte resurseffektiv avseende utbildning.

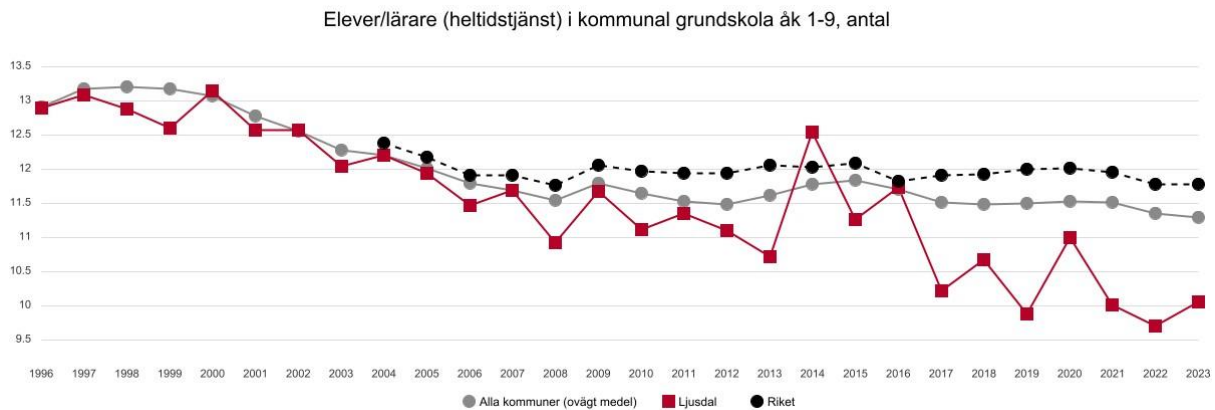
Många skolenheter, små klasser, hög lärartäthet, låg andel behöriga lärare

En orsak till den bristande resurseffektiviteten utgörs av Ljusdals kommuns specifika förutsättningar. Kommunen är geografiskt utsträckt och består av flera relativt små orter. I praktiken får det konsekvenser som är svåra att bemästra. Det vi framför allt åsyftar är utmaningen som det innebär att förena *närhet, ekonomi* och *kvalitet*. Det är en utmaning som Ljusdal hittills inte lyckats med och det är Ensolutions bedömning att det inte heller finns förutsättningar att lyckas i framtiden.

Ljusdals kommun har hittills prioriterat närhet, det vill säga att barn, elever och vårdnadshavare ska ha nära till förskolan och skolan. Det är en prioritering som är lätt att förstå, då det är en god service till kommuninvånarna. Men eftersom barn- och elevunderlaget i varje ort är begränsat har det fört med sig att det finns flera relativt små förskolor och skolor i kommunen. Inom grundskolan har det begränsade elevunderlaget i sin tur lett till att flera skolor har så små klasser att det är mycket svårt att få ekonomisk bäring i verksamheten. Enligt Ensolutions schablonberäkningar krävs det *ett minimum* av 20 elever i en lågstadielklass för att ekonomin ska gå ihop. I mellanstadiet och högstadiet är siffran 22 respektive 24 elever. I Ljusdal ser delningstalen (klasstorlekarna) ut enligt nedan:

	Färila	Gärde- åsen	Järvsö	Los	Sten- hamre	Tall- åsen	Ljusdals kommun
Förskoleklass	14,5	22	16	7,0	14	12	14,4
Lågstadiet	16,5	23	24	3,7	20,2	15,7	17,9
Mellanstadiet	19,5	26,3	19,8	4,5	22,8	18,3	20,2
Högstadiet	17,2		21,3	5,7	20,8		18,7
Hela skolan	17,4	24,3	21,4	4,9	20,5	16,3	18,5

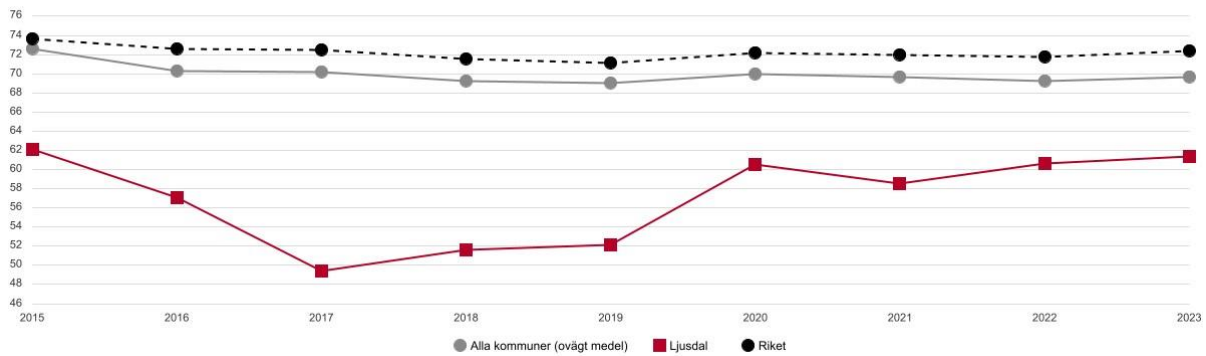
Kommunen har generellt, men med vissa undantag, små gruppstorlekar i grundskolan. Flera små skolor med många små grupper blir både lokal- och personalkrävande. Även små grupper fordrar, som sagt, lärare. Skolstrukturen i Ljusdal har bidragit till att kommunen har en lärartäthet som tillhör de högsta i landet.

Källa: Kolada.

Till synes paradoxalt löper den tilltagande lärartätheten parallellt med den sjunkande måluppfyllelsen, som belystes tidigare i rapporten. Dilemmat i Ljusdals fall är att den personalkrävande skolstrukturen inte kan bemannas med behöriga lärare. Samtidigt som Ljusdal är en av landets mest lärartäta kommuner är Ljusdal nämligen samtidigt en av de kommuner med lägst andel lärare med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne:

Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i grundskola åk 1-9, kommunala skolor, andel (%)

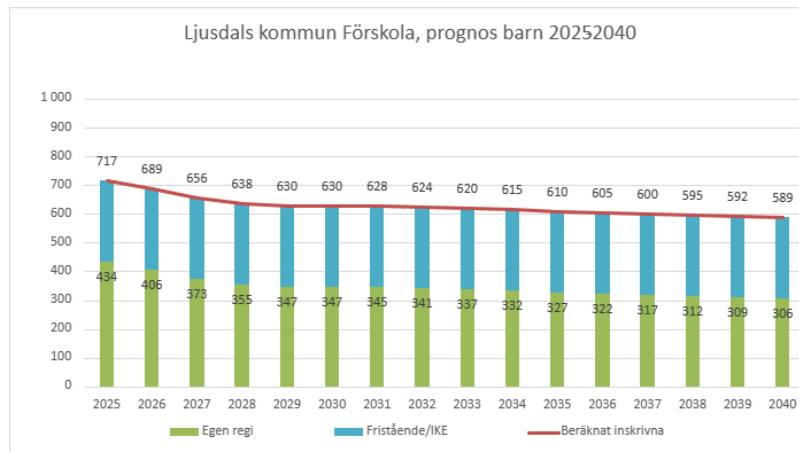
Källa: Kolada.

Den personalkrävande skolstrukturen inom grundskola blir med andra ord inte bara fördyrande, den leder också till en kvalitativ utmaning genom bristen på behöriga lärare.

Man kan argumentera för att små klasser i sig skulle vara kvalitetsskapande, men mycket forskning de senaste åren har understrukt att det framför allt är undervisningens kvalitet som har den största betydelsen för elevernas skolresultat. Det är till exempel vad Jan Håkansson och Daniel Sundberg framhåller i forskningsöversikten *Utmärkt undervisning* (2020). En hög lärartäthet och små klasser är således inte en garant för högre måluppfyllelse, vilket åskådliggörs av Ljusdals kommuns skolresultat. Det är den kvalitet som läraren erbjuder som också skapar kvalitet för eleverna. Även om det finns obehöriga lärare som både är engagerade och kompetenta är det av central betydelse för kommunen att vidta åtgärder som leder till att fler elever i Ljusdals kommun får undervisas av behöriga lärare.

Demografiska förutsättningar

Svårigheterna att bevara den befintliga skolstrukturen förstärks av den demografiska utvecklingen i kommunen. Befolkningsprognosen indikerar ett markant vikande underlag från förskola till och med gymnasium.

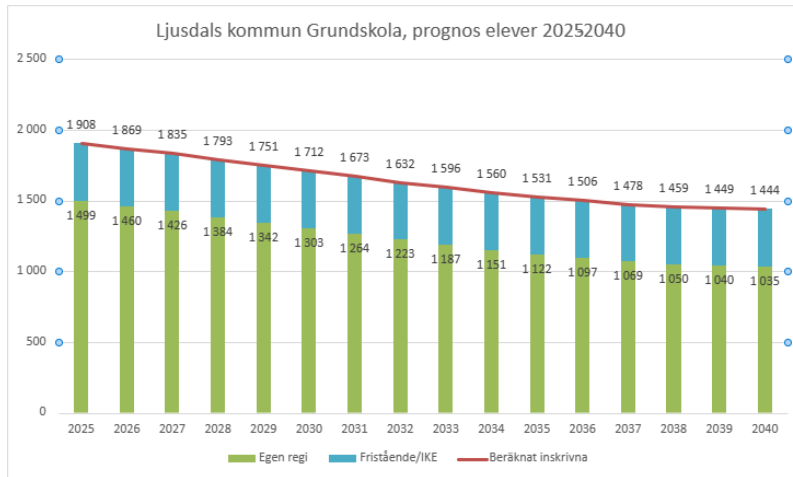
Inom förskolan beräknas antalet inskrivna barn minska med 128 stycken 2025—2040. Enligt prognosen förväntas de kommunala förskolorna att stå för hela minskningen. Utgår man ifrån att varje avdelning har 21 barn, vilket är Ljusdals kommuns informellt uttalade delningstal inom förskolan, motsvarar det i teorin sex avdelningar eller en stor förskola. Redan idag finns det emellertid en åtminstone teoretisk överkapacitet. I nuläget är 468 barn inskrivna i kommunal regi. Det motsvarar ett behov på 22—23 avdelningar, men

det finns 29 avdelningar i Ljusdals kommun. Om prognosen realiserar skulle behovet av förskoleavdelningar minska till 14—15 avdelningar i hela kommunen. Att lägga sig så lågt är dock inte att rekommendera. Dels måste det finnas en säkerhetsmarginal om prognosen slår fel, dels består inte alla avdelningar i praktiken av 21 barn.

Om Ljusdals kommun, som ett räkneexempel, gick ner till 15 barn per avdelning, och därmed närmade sig Skolverkets riktlinjer för gruppstorlekar i förskolan, skulle det i nuläget behövas 31 avdelningar, medan behovet 2040 skulle gå ner till 20—21 avdelningar.¹

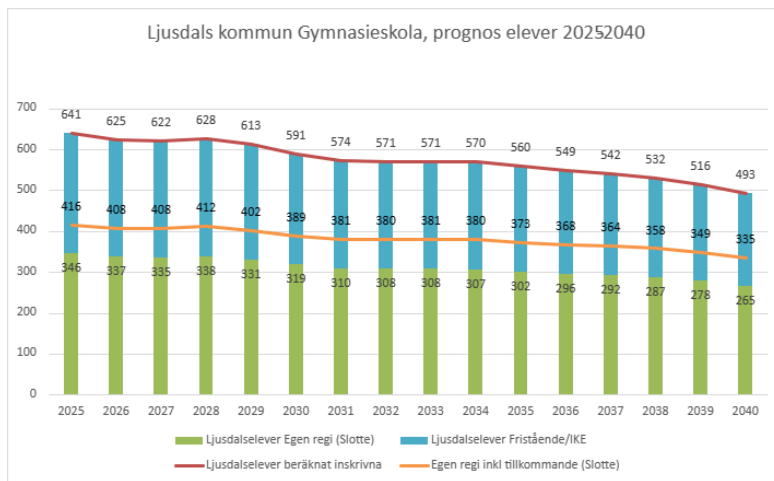
Inom grundskolan ser prognosen ut enligt nedan:

¹ Skolverkets riktmärke för barngruppers storlek är satt till 6—12 för barn i åldern 1—3 år respektive 9—15 för barn i åldern 4—5 år.

Inom grundskolan befaras en nedgång med 464 beräknat inskrivna elever i hela kommunen. Även inom grundskolan är det de kommunala verksamheterna som förväntas stå för hela tappet. En minskning med 464 elever är, som en jämförelse, fler barn än vad som går på Järvsö F-9, det vill säga den största kommunala grundskolan i kommunen. Den förväntade nedgången är med andra ord relativt kraftig och kommer att utgöra en viktig aspekt att ta hänsyn till i analysen av den framtida skolstrukturen i Ljusdals kommun.

De demografiska tendenserna är desamma när det gäller ungdomar i gymnasieåldern.

Prognosen antyder en nedgång av beräknat inskrivna elever med 148 stycken. Enligt prognosen kommer Slottegymnasiet att gå från 416 till 335 elever under perioden 2025—2040. Det är ett tapp på 81 elever, vilket motsvarar en minskning med tre stora klasser. Den förväntade nedgången ska relateras till den betydande överkapacitet som redan finns på Slottegymnasiet. Detta kommer att vara en faktor att beakta i analysen och i de scenarier som utredningen ska utmynda i.

För utvecklingscentrum (UC) finns ingen elevprognos och söktrycket till UC torde i första hand vara kopplat till arbetsmarknadsrådet. Under 2023 såg inskrivningstalen för UC ut enligt nedan.

Datum	Antal inskrivna närstudier	Antal inskrivna distansstudier	Antal inskrivna totalt
2023-01-30	289	37	367
2023-03-20	326	27	353
2023-08-21	265	25	290
2023-10-15	334	33	367

Som framgår av tabellen ovan har nedslag gjorts vid fyra tillfällen under året. Tabellen ger en indikation på lokalbehovet i nuläget, men framtiden är svårare att se ut för UC. Uppskattningsvis, utifrån hur läget såg ut under 2023, behöver UC:s lokaler ha kapacitet att ta emot 350 fysiskt närvarande elever. Då finns det även en viss säkerhetsmarginal inräknad.

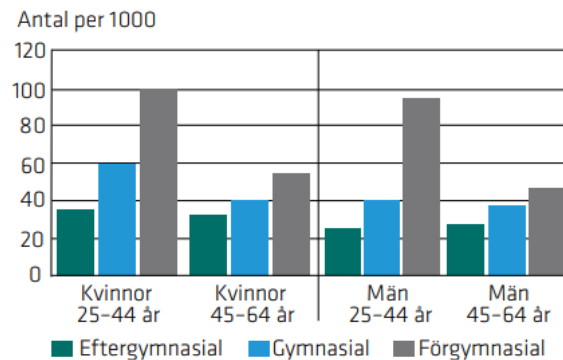
Om prognoserna slår in kommer det innebära att de kommunala verksamheternas lokalöverkapacitet ökar markant. Färre elever på samma lokalyta som tidigare innebär också att lokalkostnaden per elev kommer att öka, vilket också påverkar elevpengen och därmed i förlängningen även ersättningen till både fristående verksamheter och till andra kommuner. Det vikande elevunderlaget kommer vidare i flera fall leda till att delningstalen försämras ytterligare. Därav följer att även lärartätheten kommer att stiga ännu mer. *Sammantaget innebär det att en redan dyr skolstruktur kommer att fördyras ytterligare om inget görs.* Fördyringen kommer sannolikt inte följas av någon högre kvalitet, då resurserna kommer att behöva läggas på lokalöverkapacitet och på obehöriga lärare.

Kostnader och konsekvenser av att inte lyckas i skolan

Utifrån perspektivet att Ljusdal svårligen kan förena närhet, kvalitet och ekonomi – åtminstone har kommunen inte lyckats hittills – kan det vara relevant att även belysa de individuella och samhällsekonomiska aspekterna av en nedprioritering av kvaliteten till förmån för närhet.

I rapporten *Ojämlighet i psykisk hälsa i Sverige* (2019) belyser Folkhälsomyndigheten att utbildningsnivå är en starkt bidragande orsak till den rådande ojämlikheten i psykisk hälsa. Kopplingen finns där när det gäller psykiska sjukdomar:

Förekomst av någon psykisk sjukdom (enligt ICD-10), kvinnor och män 25–44 år och 45–64 år utifrån utbildningsnivå, 2014.

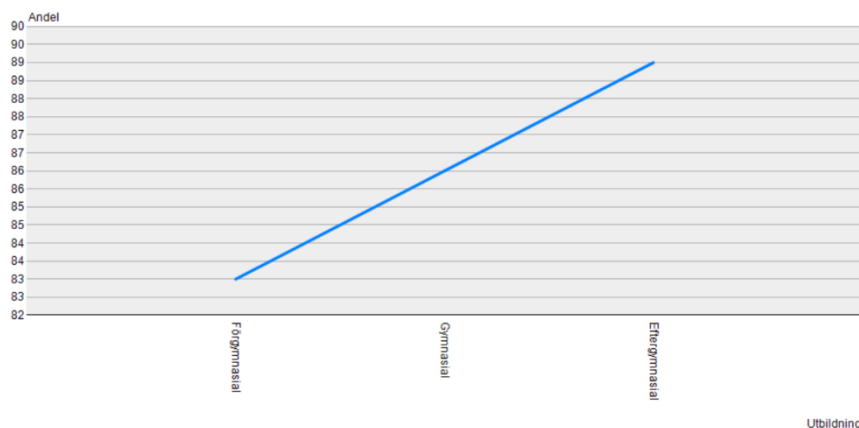

Källa: Folkhälsomyndigheten, *Ojämlighet i psykisk hälsa i Sverige. Hur är den psykiska hälsan fördelad och vad beror det på?* (2019).

Tabellen ovan visar att förekomsten av psykiska sjukdomar är avsevärt vanligare bland lågutbildade män och kvinnor än hos högutbildade. Socialstyrelsen skriver: "De grupper som har låga eller ofullständiga betyg från grundskolan har kraftigt förhöjda risker för framtida psykosociala problem."²

Utbildningsnivån har även betydelse för hur människor själva upplever sitt psykiska mående, vilket framgår av uppgifter från *Nationella folkhälsoenkäten* (2022) och diagrammet nedan:

Psykisk hälsa (självrporterat) efter utbildningsnivå, kön och år. Andel (procent).

Av befolkningen med förgymnasial utbildning upplever sig 82,5 procent ha "ett gott psykiskt välbefinnande". Motsvarande siffra för befolkningen med gymnasial utbildning är 85,8 procent medan 89,4 procent av de med eftergymnasial utbildning anser sig ha ett gott psykiskt välbefinnande.

Observera att det är en bruten skala (= en del av axeln har tagits bort) i diagrammet ovan. Det gör att skillnaderna kan se större ut än vad de är.

Enligt statistik från SCB slår utbildningsnivån igenom även på livslängden. År 2021 var skillnaden mellan grupperna med eftergymnasial och förgymnasial utbildning knappt 7 år för kvinnor och 6 år för män.³

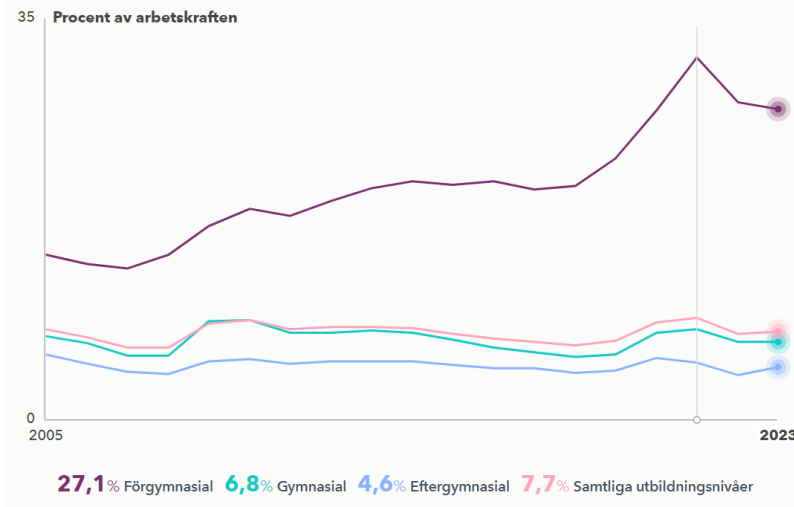
² Socialstyrelsen, *Social rapport 2010*, s. 7.

³ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/demografisk-analys/pong/statistikmyndighet/livslangdstabeller-efter-utbildningsniva/> (2024-05-08).

Som framgått ovan finns det anledning att befara att elevernas skolresultat påverkar livschanserna för denna knappa tredjedel. Det visar sig kanske allra tydligast i möjligheterna att få ett arbete:

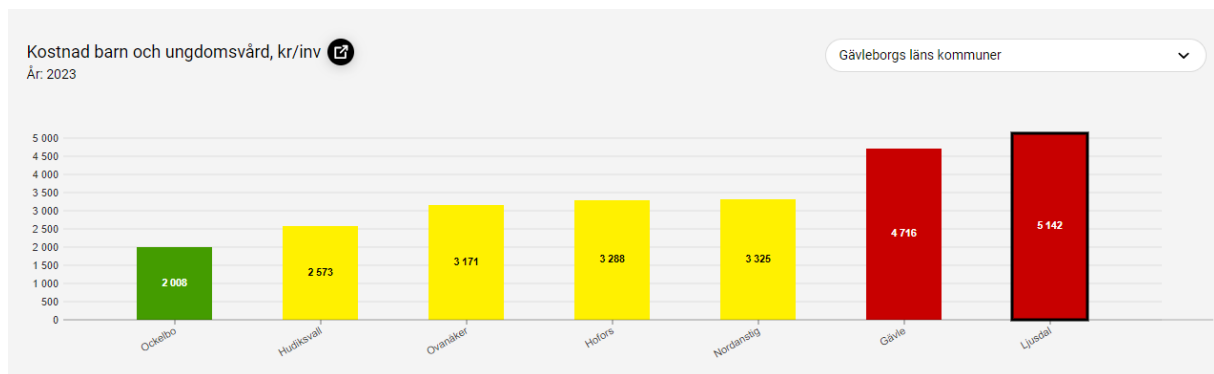
Arbetslöshet efter utbildningsnivå, 15-74 år - tidsserie

Källa: Ekonomifakta.se

Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivån och möjligheten att få ett arbete. Den stora skillnaden finns mellan de som bara har förgymnasial utbildning och de som har gymnasial utbildning. I det perspektivet synes det alltså extra allvarligt att bara 73 procent av eleverna i Ljusdals kommun var behöriga till gymnasiet läsåret 2022/2023. Socialstyrelsen betonar att ju tidigare utbildningskedjan bryts desto sämre är framtidsutsikterna: "Utbildningen är en av de viktigaste faktorerna för ungdomars framtida möjligheter."⁴

Vidare finns det studier som visar på de samhällsekonomiska kostnaderna av skolmisslyckanden, konsekvenser som drabbar såväl kommun som region och stat. Utöver arbetslöshet, och därpå minskade skatteintäkter, åsyftas den betydande samhällsekonomiska kostnaden för exempelvis kriminalitet, våld och missbruk.⁵ Hänför vi resonemanget till Ljusdals kommun kan det anmärkas att kommunen har den högsta kostnaden för barn och ungdomsvård per invånare i Gävleborgs län.

Sammanfattningsvis skärper allt det ovanstående behovet av att en förändring sker i Ljusdals kommun och att utbildningskvalitet prioriteras.

⁴ Socialstyrelsen, *Social rapport 2010*, s. 7.

⁵ Sveriges kommuner och landsting & Borås stad, *Pojkars betyg och priset för utanförskap* (2013), s. 8, 11.

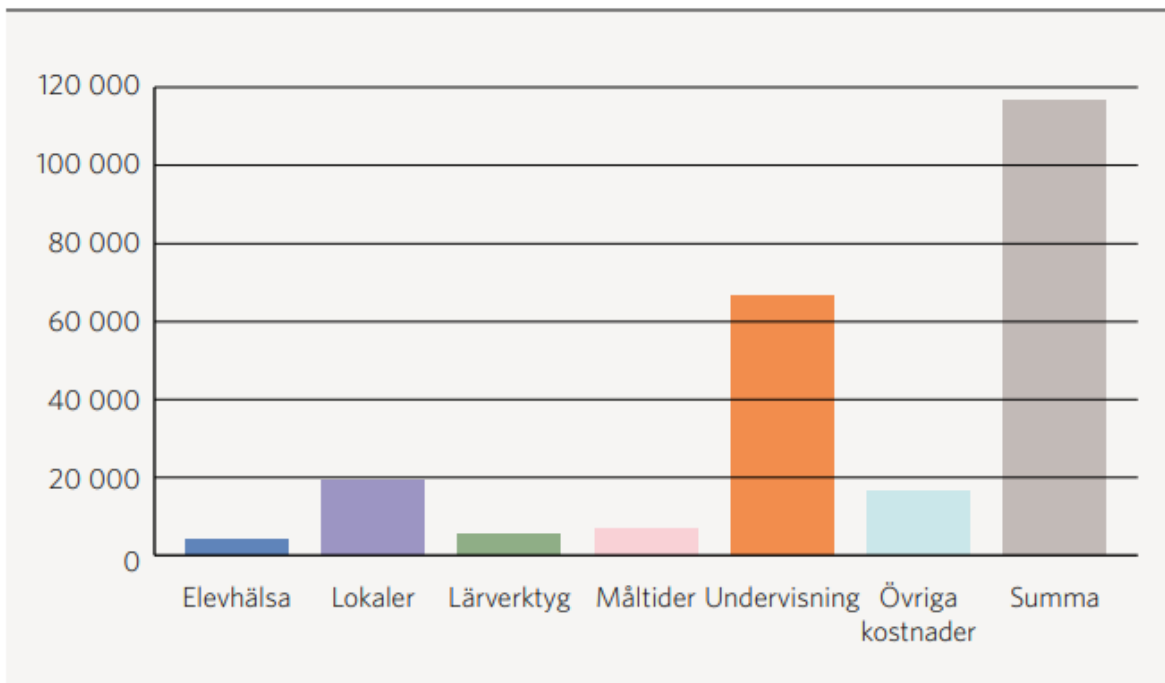
3. Framtidsscenarier

Inledning

Utifrån den nulägesanalys som presenterats ovan bör Ljusdals kommuns målsättning vara att effektivisera lokalanvändandet. Det innebär i klartext så få lokaler som möjligt, men ändamålsenliga och med god standard. I grundskolan skulle det bidra till förbättrade delningstal samt en resurssamling av behörig lärarkompetens. Genom att samla resurserna och ha fler behöriga lärare på färre platser, skulle behovet av obehöriga lärare minska samtidigt som en större andel elever skulle få möjlighet att undervisas av behöriga lärare. Det skulle även skapa bättre förutsättningar för kollegialt lärande bland personalen. Det kollegiala lärande är en viktig faktor för lärarnas professionella utveckling och för att kunna erbjuda en högre kvalitet på undervisningen.⁶ Med högre lärarkompetens i förbättrade lärmiljöer skapas förutsättningar att påverka elevernas prestationer positivt. Denna strategi ligger också i linje med Ensolutions rekommendationer vid framarbetandet av olika scenarier för kommunen.

Det är vidare viktigt att ha med sig att de potentiellt största effektiviseringsmöjligheterna ligger i personal och lokaler, därför att det generellt är där som de stora kostnaderna ligger.

Kostnad per elev i grundskolan fördelat på kostnadskategori 2019 (hela riket).

Källa: SKR, Kapacitetsutredningar skollokalerna (2021).

Kostnaderna för lokaler utgjorde ca 17 % av de totala kostnaderna för utbildningsverksamhet i Sverige 2019. Om en kommun sitter på en lokalmässig överkapacitet innebär det dessutom att man tvingas lägga pengar på lokaler man inte nyttjar istället för att lägga dem på undervisning.

Eftersom skolstrukturutredningar ibland kommer att handla om huruvida det är bättre med små eller stora skolor, vill vi framhålla att det inte är en faktor som vi övervägt ur ett kvalitetsperspektiv. Det finns nämligen ingen forskning som entydigt stödjer att storleken på skolan är avgörande för dess kvalitet. Våra scenarier baseras i stället på Ljusdals specifika förutsättningar så som dessa har beskrivits tidigare i rapporten.

Tre olika framtidsscenarier har tagits fram – scenario 0, 1 och 2. Nollscenariot innebär att inga förändringar genomförs avseende skolstrukturen. Det är medtaget för att visa på att det också kostar att inte göra något. I scenario 0 kvarstår det under lång tid uppbyggda underhållsbehov som nästan samtliga enheter har. Nollscenariot är således förbundet med dyra underhållskostnader och behov av ombyggnationer med betydande hyreshöjningar som en konsekvens. Men även om underhåll och ombyggnationer genomförs kommer kommunen i nollscenariot

⁶ Maria Jarl, Ulf Blossing, Klas Andersson, Att organisera för skolframgång (2017).

fortfarande bli stående med lokaler som delvis inte är ändamålsenliga. Två skolbyggnader är till exempel byggda på 1920-talet för en annan pedagogik än dagens och har skyddad status, vilket gör att de inte kan byggas om på det sätt som önskas. Scenario 0 innebär även att dagens delningstal och personalkrävande och fördröjande skolstruktur består. Realiserar prognosen skulle överkapaciteten på lokaler dessutom göra att lokalkostnaderna per elev ökar.

Scenario 2 är det mest omfattande alternativet. Scenario 2 är också Ensolutions rekommenderade alternativ. Det är det alternativ som bedöms vara det långsiktigt mest hållbara liksom det mest resurseffektiva, vilket *inte* per definition innebär att det är det billigaste alternativet. Scenario 2 innebär en offensiv satsning på att stärka kvaliteten inom Ljusdals kommuns förskolor och skolor. Då kommunen kan se sig nödsakad att ta andra perspektiv än resurseffektivitet i beaktande, har Ensolution även tagit fram ett mittenalternativ, scenario 1, vars förslag är betydligt mer omfattande än nollscenariot, men inte lika omfattande som alternativ 2.

Scenarierna presenteras ortvis och i bokstavsordning – Färila, Järvsö, Ljusdal, Los. Det finns även en kronologisk ordningsföljd, som innebär att gymnasiet och vuxenutbildningen redovisas sist.

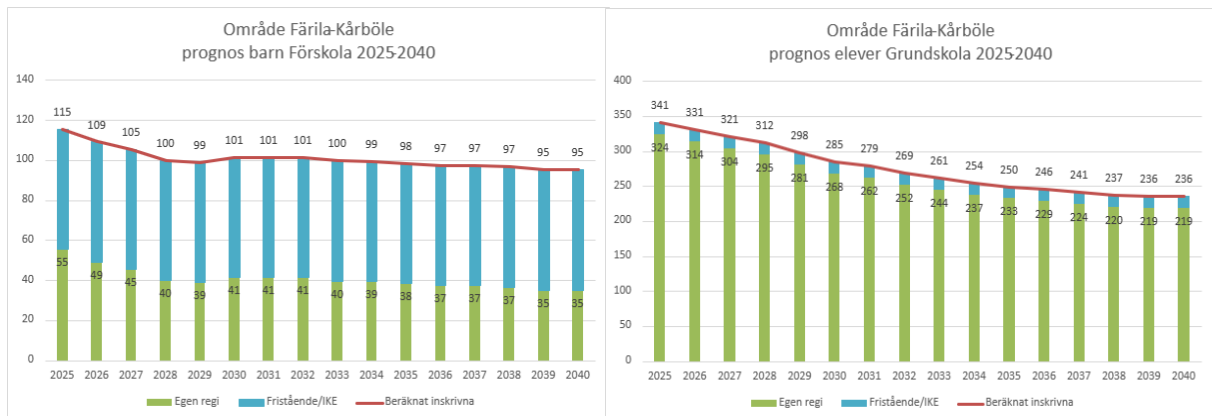
Scenarier

Färila

I Färila finns i nuläget följande enheter:

	Avd/ stadier	Barn/ elever
Korskrogens förskola	2	25
Propellerns förskola	3	52
Färila skola	F-9	330

Befolkningsprognosen för Färila signalerar en minskning av inskrivna barn i både för- och grundskola.

Under perioden 2025—2040 beräknas en minskning från 115 till 95 beräknat inskrivna barn i förskolan. Den kommunala förskolan förväntas stå för hela tappet på 20 barn, motsvarande en avdelning. Den största nedgången sker, enligt prognosen, åren 2025—2029, då den kommunala förskolan förväntas vara nere i 39 inskrivna barn.

Ljusdals inofficiella delningstal i förskolan är 21 barn per avdelning. I beaktande av prognosen skulle det endast behövas två avdelningar i Färila från och med 2028. Det är dock inte att rekommendera att kommunen lägger sig på två avdelningar. Tre avdelningar skulle emellertid räcka, och då borde det även finnas en viss överkapacitet som gör det möjligt att agera snabbt om prognoserna slår fel och barnantalet antingen består eller ökar något. Att stå kvar med fem avdelningar som idag torde dock skapa en onödigt hög och kostnadskrävande överkapacitet.

När det gäller Färila har, som tidigare framhållits, de befintliga verksamheterna redan varit föremål för separata utredningar – mindre utifrån demografi och mer utifrån lokalernas underhållsbehov och ändamålsenlighet. Enligt Swecos tidigare utredning fordrar Korskrogens förskola en ombyggnad för fortsatt verksamhet, något som Ensolution efter sin inspektion av lokalerna inte finner anledning att ifrågasätta. Utöver underhållsbehov saknas flera viktiga funktioner så som personalutrymme, vilorum, konferens/mötesrum och hall med utrymme som är anpassat efter förskolans barnantal (se bilaga 1). I förlängningen har Sweco utrett möjligheten att utöka Propellern med en avdelning, vilket skulle innebära att Korskrogens förskola skulle kunna lämna sina lokaler för att gå samman

med Propellern. Det skulle dock innebära att åtgärder behöver vidtas på Propellern. Liksom Sweco ser Ensolution detta som ett möjligt scenario.

Enkät svar personal Korskrogens förskola

I en enkät som förvaltningen lämnat ut till all personal, framgår det att även medarbetarna på Korskrogen upplever att förskolan har ett stort underhålls- och renoveringsbehov (se diagram till vänster). Dock anser inte personalen att lokalernas brister hämmar undervisningen eller påverkar måluppfyllelsen negativt.

Enkät svar personal Propellerns förskola

Även på Propellerns förskola upplever sig personalen kunna bedriva en ändamålsenlig verksamhet, trots att det framför allt saknas viktiga personalutrymmen (se bilaga 1).

Inom grundskolan beräknas antalet inskrivna elever minska med 105 barn, varav Färila skola antas stå för hela nedgången. Det motsvarar en minskning med 4–5 klasser. Den prognosticerade nedgången ställer krav på handlingsberedskap.

Även Färila skola har varit föremål för tidigare utredningar, där slutsatsen dras att skolan i stort inte är lämplig för undervisning. Enligt Sweco är bristerna så allvarliga att man varken anser det ekonomiskt eller pedagogiskt försvarbart att investera ytterligare resurser i framför allt hus A och B. Efter inspektion av lokalerna instämmer Ensolution i den bedömningen. Lokalerna är i underhållsavsseende eftersatta samtidigt som de inte är funktionellt ändamålsenliga. Bland annat fungerar vissa klassrum som genomgångsrum. Skolan behöver vidare fler och större klassrum, gruppum samt därtöver även personalutrymmen och ändamålsenliga kapputrymmen. Bristerna i lokalerna är så allvarliga att skyddsombudet under 2023 vände sig till Arbetsmiljöverket, som efter inspektion riktade ett föreläggande om vite på en miljon kronor mot Ljusdals kommun.

Enkät svar personal Färila skola

Enkätsvaren, som illustreras i diagrammet till vänster, visar att personalen delar bilden av att Färila skola har lokaler som i väsentliga delar brister i funktionell ändamålsenlighet. Bristerna bedöms vara så allvarliga att de bidrar till negativa kunskapsresultat.

Tre alternativ har tagits fram sedan tidigare för Färila skola. Alternativ 1 och 2 har arbetats fram i samråd med personalen till skillnad från alternativ 3, som tagits fram av Ljusdalshem. Det första alternativet är att bygga en helt ny skola. Alternativ 2 innebär ombyggnad med viss nybyggnad, medan tredje alternativet innebär ombyggnad och underhåll.

	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 3
Byggbkostnad	150	118	69
Projektering 10 %	15	12	7
Byggherreomkostnader 6 %	9	7	4
Total byggbkostnad	174	137	80
Nedskrivningskostnader	28	9	
Rivningskostnader	20	5	
Totala kostnader	222	151	80
Totalt ombyggt skolgård	23	23	23
Fönsterbyte 5 – 8 år		7,8	7,8
Takbyte 5 – 8 år		4,6	4,6
Årlig driftkostnad	2,8	3,4	3,3
Årlig Kapitaltjänstkostnad investering	4,3	3,4	2
Kvarstående kapitaltjänstkostnad		0,7	1,1
Hyra moduler			1,1
Modulköp efter 3 eller 6 år			?

Alla tre alternativen ovan förutsätter att Färila förblir en F-9 skola som är dimensionerad för två paralleller med varierande storlekar på årskullarna. Skolan ska kunna rymma 360 elever och 60–75 personal. Dilemmat med detta är att det idag går 330 elever på skolan och prognosen pekar på ett vikande elevunderlag. En F-9 skola i den av tidigare utredningar föreslagna storleksordningen skulle sannolikt medföra en orimligt stor överkapacitet.

För att möta utvecklingen har Ensolution arbetat fram följande två scenarier för Färila. Dessa ska även ställas i relation till nollscenariet som i Färilas fall innebär att stora ingripanden likväl måste göras i enlighet med något av de alternativ som tidigare utretts och som vi redogjort för ovan.

<i>Scenario 0</i>	
<i>Korskrogen</i>	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer och erforderliga personalutrymmen.
<i>Propellern</i>	Underhåll och ombyggnad för att skapa erforderliga personalutrymmen.
<i>Färila skola</i>	Underhåll/ombyggnad/nybyggnad enligt något av de tidigare utredda alternativen. Nuvarande lokaler är ej lämpade för undervisning i dess befintliga skick med åk. F-9.

Fördelar scenario 0: Genom att genomföra underhåll och ombyggnader av Kors Krogens och Propellerns förskolor samt Färila skola kan befintliga strukturer bibehållas, vilket ger en kontinuitet för både barn och personal.

Nackdelar: Kostnaden för renovering kan bli hög, särskilt om omfattande underhållsproblem och funktionella brister behöver åtgärdas. Åtgärderna är inte nödvändigtvis tillräckliga för att möta de framtida behoven, varken när det gäller goda lärmiljöer eller i beaktande av den prognostiserade minskningen av antalet inskrivna barn- och elever.

<i>Scenario 1</i>	
<i>Korskrogen</i>	Korskrogen lämnar sina lokaler och flyttar till Propellern.
<i>Propellern</i>	Anpassa lokaler för sammanslagning med Kors Krogen. Utifrån prognosen är bedömningen att tre avdelningar är tillräckligt.
<i>Färila skola</i>	Modernisera skolan och gör samtidigt om till F-6. Färila 7-9 flyttar till ny högstadieskola i Ljusdal.

Fördelar scenario 1: Anpassar skolans storlek till den framtida elevpopulationen, vilket minskar överkapacitet. En omfattande modernisering av lokalerna kan leda till förbättrad lärmiljö och mer ändamålsenliga lokaler. Sammanslagningen av Kors Krogen med Propellern kan effektivisera verksamheten och minska driftkostnader.

Nackdelar: Omfattande ny- eller ombyggnationer kan vara störande och kräva att barn/elever tillfälligt flyttas till andra lokaler eller moduler. Medför pendling för eleverna i åk. 7–9.

Scenario 2

Korskrogen

Korskrogen och Propellern slås samman och går in i skolans lokaler.

Propellern

Färila skola

Modernisera skolan och gör om till F-6. Anpassa samtidigt lokalerna för att ta emot Korskrogen och Propellern.

Fördelar med scenario 2: Skapar en mer integrerad och sammanhållen utbildningsmiljö för både förskola och grundskola. Kan framför allt leda till bättre resursanvändning genom delade faciliteter och personal. Förbättrade lärmiljöer. Bidrar i ett helhetsperspektiv till att långsiktigt skapa bättre delningstal i grundskolan.

Nackdelar: Kräver stora initiala investeringar för att omforma skolan till att vara lämplig för både förskole- och skolverksamhet. När det gäller Färila skola fordras det emellertid stora investeringar även i nollscenariot. Medför pendling för eleverna i åk. 7–9.

Viktning av scenarierna

Scenario 0 innebär lägre initial påverkan, men riskerar att bli otillräckligt på lång sikt. Scenario 1 balanserar behovet av modernisering och anpassning till demografiska förändringar, medan det bibehåller skolans funktion upp till årskurs 6. Detta scenario adresserar både de fysiska bristerna i skolbyggnaden och de förändrade behoven utan att fullständigt omstrukturera den pedagogiska miljön. Scenario 2 är det långsiktigt mest hållbara och resurseffektiva alternativet, när det kommer till att effektivisera lokal användningen, skapa bättre delningstal i grundskolan och resurssamla lärarkompetens. Scenario 2 rekommenderas av Ensolution.

Järvsö

I Järvsö finns följande enheter:

	Avd/ stadier	Barn/ elever
Järvsö förskola	5	87
Nybo skola	F-3	131
Järvsö skola	4-9	250

Även i Järvsö indikerar befolkningsprognosen ett minskat antal inskrivna barn och elever under perioden 2025—2040:

Prognosen visar en minskning från 169 till 134 inskrivna barn i förskolan. Den kommunala förskolan antas stå för hela nedgången på 35 barn, vilket motsvarar nästan två avdelningar. Den största nedgången sker, enligt prognosen, åren 2025—2029, då Järvsö beräknas ha 54 barn i egen regi.

Med Ljusdals inofficiella delningstal på 21 barn per avdelning skulle det i beaktande av prognosen inte behövas fler än tre avdelningar i Järvsö från och med 2027. Ensolutionens rekommendation är dock att kommunen lägger sig på fyra avdelningar för att ha en viss säkerhetsmarginal. Redan i nuläget förefaller förskolan bara behöva fyra avdelningar, då den minsta avdelningen görs om till personalrum, vilorum, kontor och tvätt. Förskolan har med andra ord saknat viktiga funktioner. Dess fem nuvarande avdelningar är dessutom fördelade på tre åtskilda

huskroppar, vilket avsevärt försvårar samverkan mellan avdelningarna (se bilaga 1). Även om avdelningarna inte ligger långt ifrån varandra är det tids- och arbetskrävande att ta av och på 20 stycken treåringar kläderna för att förflytta dem 50 meter mellan två avdelningar.

Enkät svar personal Järvsö förskola.

Enligt förvaltningens enkät till personalen upplevs lokalerna inte som funktionellt ändamålsenliga. De anses inte anpassade efter modern pedagogik, personalen kan inte undervisa, som man vill, det finns ett stort renoverings och om-/utbyggnadsbehov. Bristerna anses vara så allvarliga att de bidrar till negativa kunskapsresultat.

Inom grundskolan är den förväntade nedgången i antalet inskrivna elever 93. Det är en minskning från 462 till 369 inskrivna elever för hela Järvsös område. Också inom grundskolan antas den kommunala verksamheten drabbas av hela tappet, vilket motsvarar en minskning med ca fyra klasser. Den stora nedgången i antalet elever beräknas dock inte ske under de närmaste fem åren, till skillnad från andra orter i kommunen. Möjligtvis finns en viss försiktighet i prognosen baserad på inflyttning. Under de senaste åren har antalet elever i Järvsö skolområde ökat från 349 (2019) till 387 (2024).

Även för Järvsö finns det en tidigare Sweco-utredning daterad till 2023-12-01. Utredningen syftar till att belysa huruvida Järvsö skolby kan göras om från 4–9 till F—9 genom att eleverna som går i F—3 på Nybo skola flyttas till Järvsö. I Swecos utredning planeras för att det ska gå 40 elever i varje årskurs, vilket då skulle innebära att skolan skulle behöva rymma 400 elever. Den demografiska utvecklingen antyder dock, som sagt, en kontinuerlig nedgång i barnantalet. Om skolan byggs om för att kunna ta emot 400 elever, finns risken att man bygger in en succesivt tilltagande överkapacitet, då den prognostiserade nedgången förväntas ske successivt fram till 2040.

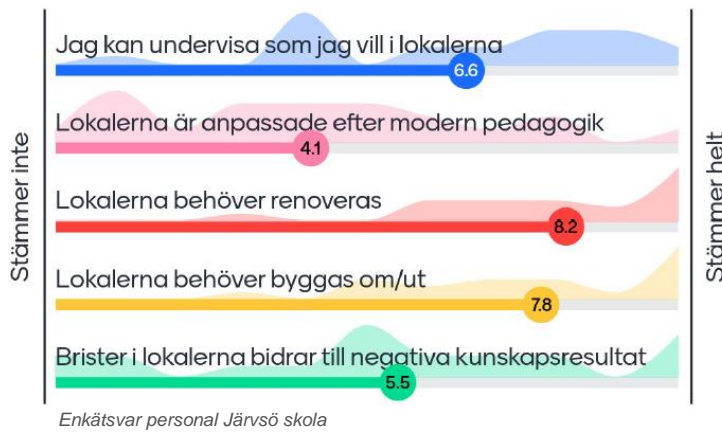
Grundtanken att flytta Nybo till Järvsö menar Ensolution vara klok utifrån ett resurseffektivt perspektiv. Dessutom har lokalerna i Nybo skola en hel del brister som behöver åtgärdas (se bilaga 2).

Enkät svar personal Nybo skola

Även personalen på Nybo skola är i delar kritisk till lokalernas beskaffenhet. Lokalerna anses endast delvis vara anpassade efter modern pedagogik och renoveringsbehovet upplevs vara stort.

Ensolution ställer sig, som sagt, positivt till att Nybo F—3 slås samman med Järvsö 4—9, som emellertid även det är en skola med ett inte obetydligt renoveringsbehov (se bilaga 2), något som uppmärksammats av personalen.

Lokalerna anses inte i tillräcklig utsträckning vara anpassade efter modern pedagogik, renoveringsbehovet bedöms som stort och bristerna i lokalerna menas till viss del bidra till negativa kunskapsresultat.

En sammanslagning av Nybo och Järvsö skola behöver inte per automatik innebära att Järvsö skola måste vara en F—9 skola. Utifrån perspektivet att vi eftersträvar lokaleffektivisering och att resurssamla kompetens, kan vi se följande scenarier inom förskola och skola i Järvsöområdet:

Scenario 0	
Järvsö förskola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer och erforderliga personalutrymmen.
Nybo skola	Underhåll och visst behov av ombyggnad, primärt för att skapa erforderliga personalutrymmen.
Järvsö skola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer (främst grupperum) samt erforderliga personalutrymmen.

Fördelar med scenario 0: Lägre initiala kostnader jämfört med nybyggnation eller större omstruktureringar. Mindre störning för elever och personal under renoveringsperioden jämfört med total ombyggnation. Bevarar befintlig skolgemenskap och kultur.

Nackdelar: Kan bli dyrare i längden om byggnaderna kräver kontinuerligt underhåll över tiden. Löser inte problemet med överkapacitet givet demografiska nedgångar. Kan sakna möjligheter att helt anpassa miljöerna till moderna pedagogiska krav.

Scenario 1	
Järvsö förskola	Bygg ny förskola i Järvsö med 4 avdelningar.
Nybo skola	Flytta Nybo F-3 till Järvsö skola.
Järvsö skola	Anpassa Järvsö skola för att ta emot Nybo F-3.

Fördelar med scenario 1: Skapar moderna och väl anpassade lärmiljöer i förskolan. Möjliggör vidare effektivare användning av resurser och personal genom samlokalisering Nybo/Järvsö.

Nackdelar: Högre initiala investeringskostnader för nybyggnation och anpassning.

Scenario 2	
Järvsö fsk	Flytta in förskolan till hus KLM i grundskolan.
Nybo skola	Flytta Nybo F-3 till Järvsö skola.
Järvsö skola	Flytta 7-9 till Ljusdal. Anpassa för att ta emot Nybo skola och Järvsö förskola

Fördelar med scenario 2: Skapar en centraliserad utbildningsmiljö som kan vara lättare att administrera och underhålla. Potentiell kostnadseffektivitet genom att minska antalet använda byggnader och personal. Scenariot medger en större organisatorisk flexibilitet och mindre ekonomisk sårbarhet.

Nackdelar: Medför pendling för eleverna i åk. 7—9.

Viktning av scenarierna

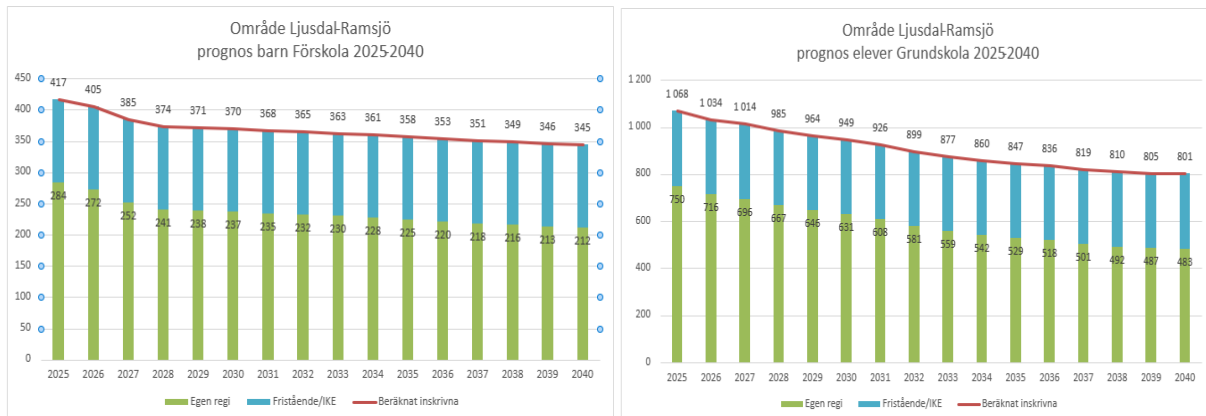
Kortsiktigt är scenario 0 det ekonomiskt billigaste alternativet. Det ger dock inte lösningar på problemet med demografisk nedgång och kan även i ett kvalitativt perspektiv vara mindre fördelaktigt i längden. Långsiktigt erbjuder scenario 1 och 2 mer hållbara lösningar genom att modernisera och anpassa utbildningsstrukturen till framtida behov och samla kompetensen till färre enheter. Scenario 2 är det mest omfattande alternativet, det långsiktigt mest hållbara alternativet och även det mest resurseffektiva. Scenario 2 rekommenderas av Ensolution.

Ljusdal

I Ljusdal finns följande enheter:

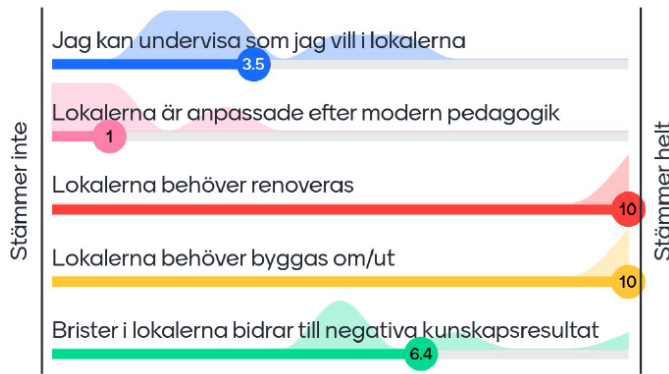
	Avd/ stadier	Barn/ elever
Galaxens förskola	5 + nattis	94
Ämbarbo förskola	6	96
Vij förskola	3	60
Buffeln förskola	2	36
Tallåsens förskola	2	34
Tallåsens skola	F-6	115
Gärdeåsskolan	F-6	171
Gärdeåsskolan, anpassad gr	1-9	22
Stenhamreskolan	F-6	260
Stenhamreskolan	7-9	252

Liksom i Färila och Järvsö förutspår prognosen en negativ demografiutveckling i Ljusdal:

Under perioden 2025—2040 beräknas en minskning av inskrivna barn i förskolan från 417 till 345. Det är en minskning med 72 inskrivna barn i Ljusdal totalt. Liksom i tidigare fall förväntas minskningen uteslutande ske på bekostnad av den kommunala verksamheten. Med nuvarande delningstal motsvarar det ett minskat behov med 3—4 avdelningar. Den förväntade nedgången är störst 2025—2028 med en prognosticerad minskning med 43 barn eller två avdelningar.

I Ljusdal (Tallåsens förskola inkluderad) finns idag 320 inskrivna barn i de kommunala förskolorna. De är fördelade på 18 avdelningar. Med ett inofficiellt delningstal på 21 barn per avdelning skulle det räcka med 15 avdelningar. Redan idag borde det med andra ord finnas en viss överkapacitet i Ljusdal. Om prognosen realiseras, och antalet inskrivna barn går ner till 212, skulle det rent matematiskt bara behövas tio avdelningar i Ljusdal, det vill säga åtta färre än idag. Det skulle i så fall fordra ytterligare åtgärder som syftar till att anpassa verksamheten utifrån en vikande demografi. Vi menar dock att det vore för riskabelt att planera för tio avdelningar. För att ha viss säkerhetsmarginal rekommenderar Ensolution att kommunen planerar för att agera etappvis, där första steget bör vara att lämna Vij förskola. Det är den förskola i Ljusdal, som är minst ändamålsenlig. Vij förskola är förlagd i tre separata hus, vilket försvårar samarbete mellan avdelningarna. Förskolan är generellt i stort behov av renovering (se bilaga 1). Behoven är så pass stora att det ur ett resurseffektivt perspektiv förefaller tveksamt om det är värt att investera pengar på en upprustning av verksamheten. Om det går att lämna den vore det att föredra.

Enkåtsvar personal Vjå förskola

Även personalen på Vjå förskola är starkt kritisk till de lokalmåssiga förutsåttningarna (se diagram till vänster). Lokalerna bedöms vara omoderna och i stort behov av både renovering och ombyggnad. Bristerna anses vara så allvarliga att de bidrar till negativa kunskapsresultat.

Det är inte bara Vjå förskola som har brister. Buffelns förskola brister i väsentliga delar i funktionell ändamålsenlighet, framför allt avseende personalutrymmen. Till exempel saknas personaltoaletter, vilorum och mötesrum. (se bilaga 1).

Enkåtsvar personal Buffelns förskola

Även om personalen på Buffelns förskola inte är fullt ut lika kritisk som medarbetarna på Vjå förskola, är tendenserna de samma. Lokalerna anses inte vara funktionellt ändamålsenliga och de är i behov av både renovering och ombyggnad. Även på Buffeln anses bristerna vara så pass allvarliga att de bidrar till negativa kunskapsresultat.

Enkåtsvar personal Tallåsens förskola

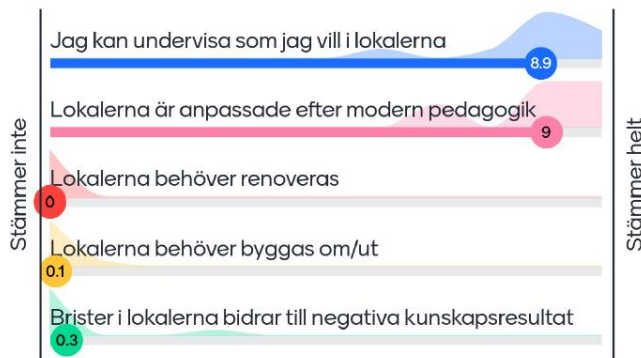
På Tallåsens förskola finns en större nöjdhet med lokalerna från personalens sida. En hög andel anser att lokalerna är anpassade efter modern pedagogik och att de kan undervisa som de vill.

Trots det saknar förskolan, som tidigare var församlingslokaler, viktiga faciliteter som till exempel ateljéer, förråd, mötes- och konferensrum, vilorum och pausrum (se bilaga 1).

Enkåtsvar personal Galaxens förskola

Även på Galaxens förskola råder en relativ nöjdhet med lokalerna trots att det anses finnas ett visst renoveringsbehov. Bland annat är ventilationen otillräcklig, vilket blir särskilt märkbart när det är varmt ute. Avdelningen Pegasus, på plan 2, saknar både ateljé och kapprum. Dessutom är avdelningarna ojämnt fördelade i antal kvadratmeter, vilket påverkar deras funktionalitet (se bilaga 1).

Enkät svar personal Ämbarbo förskola

På nybyggda Ämbarbo förskola är nöjdheten med lokalerna mycket hög bland personalen. Det är också en indikator på betydelsen av moderna lärmiljöer.

Trots de goda personalomdömena och trots att förskolan är relativt nybyggd, har några pusselbitar tappats bort i planeringen. Även på Ämbarbo förskola saknas vilorum och mötesrum.

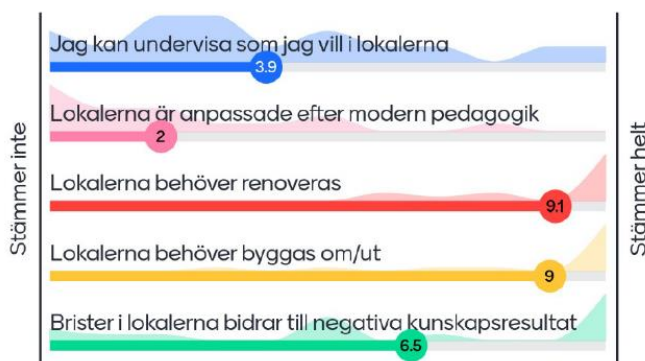
Inom grundskolan beräknas en nedgång från 1068 till 801 inskrivna elever i en successivt fallande kurva. De kommunala grundskolorna i Ljusdal förväntas gå från 750 till 483 inskrivna elever. Det innebär att de kommunala skolorna förväntas stå för hela nedgången med 267 elever, vilket antalsmässigt är fler än vad som går på hela Stenhamreskolan F-6.

Grundskolorna i Ljusdal behöver anpassas efter den förväntade minskningen av elever i syfte att effektivisera lokalanvändningen. Det är inte en resurseffektiv lösning med tre F—6 skolor i Ljusdalsområdet. Därav föreslås en sammanslagning av Gärdeåsskolan, Stenhamreskolan F—6 och Tallåsens skola i en ny F—6 skola inne i Ljusdal. Tallåsen ligger knappt en mil från Ljusdal och en sammanslagning skulle innebära en viss pendling för eleverna där. Men vi kan inte motivera ett scenario, där Tallåsens skola bibehålls i befintliga lokaler. Delningstalen i Tallåsens skola är låga (se tabell nedan), vilket gör att skolan blir relativt resursineffektiv att driva.

	F-klass	Åk. 1	Åk. 2	Åk. 3	Åk. 4	Åk. 5	Åk. 6
Elevantal	12	18	18	12	18	20	17

Delningstalen är en parameter att väga in. Men framför allt saknar Tallåsens skola i väsentliga delar funktionella lärmiljöer. Skolan är byggd 1925 med tjocka väggar som gör att det är svårt att ställa om lokalerna så att de blir funktionella ur ett verksamhetsperspektiv. Skolbyggnaden är dessutom skyddad utifrån att den har ett kulturhistoriskt värde, vilket i sig begränsar möjligheten för vad som går att göra. En modul finns för en klass, den har ett grupprum i direkt anslutning till klassrummet samt ett mindre grupprum för en person utan fönster. I övrigt finns det bara ett grupprum i den ordinarie skolbyggnaden och det är inte i anknytning till något klassrum. Grupprummet är ett ombyggt förråd. Kontentan är att det exempelvis inte går att få till stånd undervisning enskilt eller i mindre grupper för barn som behöver det. Skolan är inte heller fullt ut tillgänglighetsanpassad, vilket i sig är ett allvarligt problem utifrån ett likvärdighetsperspektiv. Tillgänglighetsanpassning i skolan är en viktig aspekt för att säkerställa att alla elever har lika möjligheter att delta och lyckas i sin utbildning. Det är vidare värt att notera att eleverna på Tallåsens skola redan idag har viss undervisning i Ljusdal.

I en enkät om hur personalen på Tallåsens skola bedömde sina skollokaler på en tiogradig skala utifrån olika parametrar gavs följande svar:

Enkät svar personal Tallåsens skola

Av personalens svar framgår det att pedagogerna inte menar sig kunna undervisa på det sätt man skulle önska på grund av lokalerna, som inte anses vara anpassade efter modern pedagogik. Renoveringsbehovet är stort, lokalerna behöver byggas om och ut. Det är till och med så att bristerna i lokalerna anses kunna få negativa konsekvenser avseende elevernas kunskapsresultat. Ensolution delar personalens farhågor angående Tallåsens befintliga lokaler.

Även Stenhamreskolan 7—9 (S-huset) saknar i väsentliga delar funktionella lärmiljöer. Skolan är, liksom Tallåsens skola, byggd på 1920-talet och har med andra ord en äldre arkitektur med stora klassrum och utan grupprum. Ett dilemma är att S-huset, enligt uppgift från kommunen, klassas som kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och det finns därmed begränsningar i ombyggnadsmöjligheterna. Även om det vore tillåtet att bygga om skulle det vara svårt att skapa moderna lärmiljöer utifrån hur huset är konstruerat.

Liksom personalen på Tallåsens skola är personalen på Stenhamreskolan 7—9 kritisk till de lokalmässiga förutsättningarna. Lokalerna upplevs som omoderna och i stort behov av renovering och ombyggnad. Lärarna kan inte undervisa som de vill och bristerna anses så allvarliga att de bidrar till negativa kunskapsresultat.

I båda de scenarier som presenteras nedan är Ensolutions rekommendation att S-huset lämnas och att en ny högstadieskola byggs i Ljusdals kommun.

Stenhamreskolan F—6 är lokaliserade i helt andra lokaler med bättre förutsättningar än Stenhamreskolan 7—9. Skolan är dessutom relativt nyrenoverad. Trots det anses det finnas ett fortsatt stort renoveringsbehov. Lokalerna anses inte heller fullt ut vara anpassade efter modern pedagogik.

Omdömena avseende Gärdeåsskolan är inte heller översvallande, även om de är något bättre än på övriga enheter i Ljusdal. Ska man sammanfatta omdömena från personalen förefaller ordet medelmåttigt vara adekvat. Skolan saknar främst grupprum samt även vilorum (se bilaga 2).

Även anpassad grundskola (åk. 1—9) är förlagd till Gärdeåsskolan. Personalen på anpassad grundskola är generellt mer kritisk till lokalerna än kollegerna inom F—6.

Det är i sammanhanget viktigt att understryka, att lokalbehoven för anpassad grundskola skiljer sig åt från behoven i grundskolan. Anpassad grundskola har ofta färre elever, men i gengäld har eleverna ofta särskilda behov. Anpassad grundskola är därför ofta utrustad med fler och mer varierade hjälpmedel. Lokalerna måste vara helt och fullt tillgänglighetsanpassade. Det inkluderar sensorisk tillgänglighet (till

exempel ljuddämpning och bra belysning), det fordras mindre klassrum för att skapa en lugnare och mer individanpassad lärmiljö. Det är vidare bra om klassrummen kan anpassas för olika undervisningsmetoder och behov, inklusive utrymme för individuellt arbete och grupparbete. Det kan krävas tillgång till specialutrustning som taklyftar, arbetsstolar och andra hjälpmedel beroende på elevernas behov. Det kan även krävas förvaringsutrymmen för hjälpmedel och medicinsk utrustning, och eventuellt laddningsstationer till elektriska hjälpmedel som rullstolar. Dessa perspektiv är mycket viktiga att ha med sig i planeringen av den framtida skolstrukturen i Ljusdals kommun.

Den sammantagna bilden av förskolorna och skolorna i Ljusdal är, med undantag av Ämbarbo förskola, att de i väsentlig utsträckning är daterade. Inom förskolan råder dessutom redan nu en överkapacitet, som enligt prognosen dessutom kommer att accentueras de följande åren. Utifrån förutsättningarna i Ljusdal presenteras följande scenarier:

Scenario 0	
Buffelns förskola	Underhåll och ombyggnad för att främst skapa erforderliga personalutrymmen.
Vij förskola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer och erforderliga personalutrymmen.
Tallåsens förskola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer och erforderliga personalutrymmen.
Galaxens förskola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer. Avser primärt en av avdelningarna. Gemensamt är avsaknaden av erforderliga personalutrymmen i form av mötesrum.
Ämbarbo förskola	Nybyggd förskola. Lågt underhållsbehov. Finns dock uttalat behov av utökad yta för mötesrum och arbetsrum.
Tallåsens skola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer. Saknas t.ex. musikal, sal för textilslöjd och utrymmen för elevhälsan. Saknas även grupprum och utrymmen för specialundervisning. Saknas vidare erforderliga personalutrymmen i form av arbetsplatser och mötesrum. Tallåsens skola är inte heller tillgänglighetsanpassad. Nödvändig ombyggnad försvåras av att skolbyggnaden är kulturhistoriskt skyddad.
Gärdeåsskolan	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer och erforderliga personalutrymmen. Saknas främst adekvata toaletter, grupprum, arbetsplatser och vilorum.
Stenhamreskolan F-6	Underhåll och viss ombyggnation, som avser duschutrymmen i idrottshallen. Saknas även ett par grupprum.
Stenhamreskolan 7-9	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer. Saknas framför allt stort antal grupprum i anslutning till klassrum. Saknas även erforderliga personalutrymmen i form av mötesrum och arbetsplatser. Även för högstadiet behövs ombyggnad avseende duschutrymmen.

Fördelar med scenario 0: Genom att renovera och bygga om befintliga skolor och förskolor kan kulturellt och historiskt värdefulla byggnader bevaras, vilket kan vara viktigt för samhällsidentiteten. Kostnaderna kan fördelas över tid, vilket kan vara ekonomiskt hanterbart för kommunen.

Nackdelar: Även om renoveringar kan spridas ut över tid kan de totala kostnaderna bli höga, särskilt om byggnader fortlöpande behöver anpassas och underhållas. I vissa fall, som med Tallåsens skola, kan det vara svårt att göra nödvändiga anpassningar på grund av byggnadens kulturella skydd. Även om anpassningar görs är det i vissa fall tveksamt om det går att få till stånd funktionellt ändamålsenliga lokaler.

	Scenario 1
Buffelns förskola	Kort sikt: Undersök möjligheten att lämna Vij förskola. Lång sikt: Lämna även Buffelns förskola och bygg ny förskola i Ljusdal med 3 avdelningar.
Vij förskola	
Tallåsens förskola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer och erforderliga personalutrymmen.
Galaxens förskola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer. Avser primärt en av avdelningarna. Gemensamt är avsaknaden av erforderliga personalutrymmen i form av mötesrum.
Ämbarbo förskola	Nybyggd förskola. Lågt underhållsbehov. Finns dock uttalat behov av utökad yta för mötesrum och arbetsrum.
Tallåsens skola	Avvecklas, eleverna flyttar till gemensam ny F—6 skola i Ljusdal
Gärdeåsskolan	Avvecklas, eleverna flyttar till gemensam ny F—6 skola i Ljusdal
Stenhamreskolan F-6	Avvecklas, eleverna flyttar till gemensam ny F—6 skola i Ljusdal
Stenhamreskolan 7-9	Avvecklas, eleverna flyttar till ny 7—9 skola i Ljusdal.
Ny F—6 skola	En ny F—6 skola byggs i Ljusdal som samlar eleverna från Tallåsens skola, Gärdeåsskolan och Stenhamreskolan F—6 och anpassad grundskola.
Ny 7—9 skola	En ny 7—9 skola byggs i Ljusdal, som samlar eleverna från Stenhamreskolan 7—9, Färila 7—9 och Los 7—9.

Fördelar med scenario 1: Genom att konsolidera förskolor och skolor till färre men moderna byggnader kan kommunen effektivisera användningen av både fysiska och mänskliga resurser. De fysiska lärmiljöerna är en viktig kvalitetsfaktor. Byggnation av nya enheter gör det möjligt att från grunden konstruera moderna lärmiljöer som uppfyller dagens pedagogiska krav. Nya byggnader kan göras helt tillgänglighetsanpassade, vilket är en viktig aspekt att ta i beaktande. Nya byggnader kommer med ny teknik och material vilket ofta innebär lägre underhållskostnader och bättre energieffektivitet.

Nackdelar: Nybyggnation är dyrt och initialkostnaden kan vara betydande. Att stänga ner och avveckla befintliga skolor kan leda till en känsla av förlust bland lokalbefolkningen. För barnen i Tallåsen kan det innebära längre pendlingstider, även om avståndet till Ljusdal är relativt kort.

	Scenario 2
Buffelns förskola	Kort sikt: Undersök möjligheten att lämna Vij förskola. Lång sikt: Slå samman Tallåsen, Buffeln och Vij. Bygg ny förskola i Ljusdal med 3–4 avdelningar. Alternativt, undersök möjligheten att anpassa Gärdeåsskolan till förskoleverksamhet.
Vij förskola	
Tallåsens förskola	
Galaxens förskola	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer. Avser primärt en av avdelningarna. Gemensamt är avsaknaden av erforderliga personalutrymmen i form av mötesrum.
Ämbarbo förskola	Nybyggd förskola. Lågt underhållsbehov. Finns dock uttalat behov av utökad yta för mötesrum och arbetsrum.
Tallåsens skola	Tallåsens lokaler avvecklas, eleverna flyttar till gemensam ny F-6 skola i Ljusdal
Gärdeåsskolan	Gärdeåsskolans lokaler avvecklas, eleverna flyttar till gemensam ny F-6 skola i Ljusdal
Stenhamreskolan F-6	Stenhamre F-6 avvecklas, eleverna flyttar till gemensam ny F-6 skola i Ljusdal
Stenhamreskolan 7-9	Avvecklas, eleverna flyttar till ny 7—9 skola i Ljusdal.
Ny F—6 skola	En ny F—6 skola byggs i Ljusdal som samlar eleverna från Tallåsens skola, Gärdeåsskolan och Stenhamreskolan F—6 och anpassad grundskola.
Ny 7—9 skola	En ny 7—9 skola byggs i Ljusdal, som samlar eleverna från Stenhamreskolan 7—9, Järvsö 7—9, Färila 7—9 och Los 7—9.

Argumenten i scenario 2 är allt väsentligt desamma som i scenario 1, där skillnaden är att scenario 2 är något mer långtgående. Vi räknar därför inte upp argumenten igen, utan konstaterar sammanfattningsvis att scenario 2 består av en kombination av sammanslagningar och nybyggnation, som syftar till att effektivisera lokalbeståndet,

resurssamla kompetens, förbättra delningstalen i grundskolan och, *inte minst*, skapa moderna, ändamålsenliga undervisningslokaler.

Viktning av scenarierna

Scenario O fokuserar på bevarande och förbättring inom ramen för befintliga strukturer, medan scenario 1 och 2 erbjuder mer långsiktiga lösningar genom att adressera den krympande elevpopulationen och utveckla nya och mer centraliserade skolverksamheter, vilket potentiellt kan vara mer kostnadseffektivt över tid och även leda till en ökad kvalitet för eleverna. Scenario 2 är det mest omfattande alternativet, det långsiktigt mest hållbara alternativet och även det mest resurseffektiva. Scenario 2 rekommenderas av Ensolution.

Los

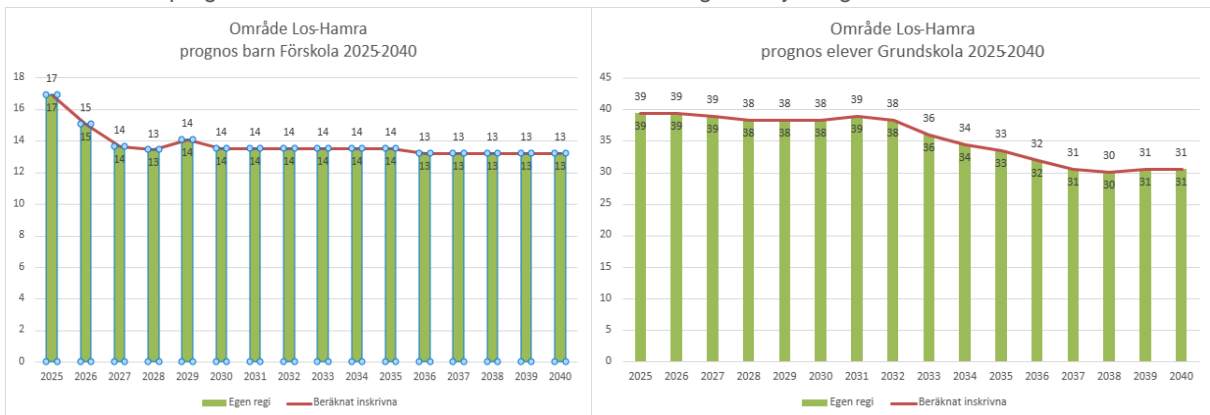
I Los finns följande enheter:

	Avd/ stadier	Barn/ elever
Los förskola	1	18
Los skola	F-9	44

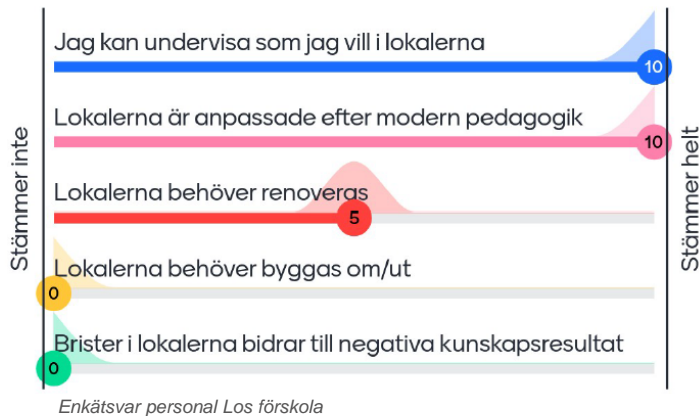
Utifrån de särskilda omständigheterna i Los, med ett synnerligen litet elevunderlag, är det värt att synliggöra elevantalet i varje årskurs.

F-klass	Åk. 1	Åk. 2	Åk. 3	Åk. 4	Åk. 5	Åk. 6	Åk. 7	Åk. 8	Åk. 9
7	6	1	4	3	-	6	4	6	7

I beaktande av prognoserna för Los väntas barn- och elevantalet gå ner ytterligare.

Angående beräknat inskrivna barn i förskolan ser vi en befarad nergång från 17 till 13 barn under perioden 2025—2040. Hela nedgången förväntas komma 2025—2028. Addera därtill att lokalerna brister i funktionell ändamålsenlighet samtidigt som det finns ett underhållsbehov (se bilaga 1). Trots det ser vi det som rimligt ur servicesynpunkt att Los förskola finns kvar, dock inte nödvändigtvis i befintliga lokaler, även om personalen förefaller mycket nöjda med lokalerna.

Enligt enkätsvaren anses lokalerna fullt ut vara anpassade efter modern pedagogik och personalen kan undervisa på det sätt de vill. Svaren indikerar ett visst renoveringsbehov, vilket Ensolution instämmer i. Till exempel saknas omklädningsmöjligheter för kökspersonal samt separat toalett. Det finns ingen plats för möten eller konferenser. Det råder stort behov av underhåll på olika ytor och ytskikt, vilket antyder att byggnaden är i behov av renovering eller uppdatering (se bilaga 1).

Även personalen inom grundskolan menar sig vara relativt nöjd med sina lokaler. Lokalerna anses i tämligen hög grad vara anpassade efter modern pedagogik och personalen kan undervisa som de vill. Ett visst renoveringsbehov tycks föreligga.

Ensolution vill understryka att lokalerna är anpassade för fullstora klasser, medan klasserna är mycket små. Det råder brist på grupprum och vissa andra utrymmen för personal och elever. Fritidsutrymmen finns på närliggande förskola.

Det är dock inte lokalerna som utgör den grundläggande utmaningen i Los. Den stora utmaningen är i stället att skolan består av 44 elever, vilket gör att varje årskurs består av i genomsnitt fyra elever. Enligt prognosen förväntas elevunderlaget minska ytterligare, från 39 till 31 beräknat inskrivna elever under perioden 2025—2040. En F-9 skola där den största årskullen består av sju elever är knappast försvarbar att driva vidare sett ur ett resurseffektivt perspektiv. Den förväntade minskningen av antalet inskrivna elever förstärker det intrycket. Man kan tycka det är rättvist att eleverna i Los har nära till skolan, men man kan också tycka det är orättvist att övriga barn i Ljusdals kommun får sämre ekonomiska förutsättningar, och därigenom sannolikt även sämre kvalitativa förutsättningar, på grund av att kommunen ska bekosta skolan i Los. Hade resurserna varit oändliga hade det varit en icke-fråga, men det är de inte.

Frågan kompliceras emellertid av de långa avstånden som eleverna får åka om skolan läggs ner. Mellan Los och Färila är det 5,6 mil och mellan Los och Ljusdal är det 7,1 mil. Dessutom finns det elever som bor utanför Los, som skulle få ännu lite längre. Om Los skola avvecklades och eleverna i stället hänvisades till Färila eller Ljusdal skulle deras skoldag förlängas på ett icke önskvärt sätt.

Å andra sidan gick det att lägga ner skolan i Ramsjö och det är 5,8 mil mellan Ramsjö och Ljusdal. Om vi fortsätter jämförelsen med Ramsjö är det inte en positiv väg framåt att låta skolan i Los successivt tyna bort tills den absolut inte går att driva vidare längre, vilket förefaller vara det sätt som skolan i Ramsjö avvecklades på. Det är varken gynnsamt för elever eller för personal. Det behöver finnas mod och omdöme att dra gränsen någonstans för hur liten skolan i Los får bli.

Enolutions rekommendation är i grunden att Los skola avvecklas, vilket också är ett av scenarierna nedan. Men vi ser också, vilket vi hoppas framgår av resonemanget ovan, hur ett sådant scenario skulle påverka vardagen för barnen i Los. Av den anledningen går vi även fram med en kompromiss i scenario 1.

Scenario 0

<i>Los förskola</i>	Underhåll och ombyggnad för att skapa erforderliga personalutrymmen.
<i>Los skola</i>	Underhåll och ombyggnad för att skapa bättre lärmiljöer. Saknas framför allt grupprum. Skolmiljön är inte heller anpassad efter att verksamheten bedrivs i små, åldersintegrerade klasser (finns i nuläget fyra stora klassrum, utan grupprum). Saknas även erforderliga personalutrymmen i form av arbetsplatser och mötesrum. Los skola är inte heller tillgänglighetsanpassad.

Fördelar med scenario 0: Bevarar lokala utbildningsmöjligheter, vilket minimerar restiderna för barnen.

Nackdelar: Kostnaden för renovering kan vara hög, särskilt i relation till det avtagande antalet barn och elever och den kvalitet som kan erbjudas i ett långsiktigt perspektiv. Fokus på fysiska förbättringar löser inte frågan om långsiktig hållbarhet med ett minskat elevunderlag.

Scenario 1

<i>Los förskola</i>	Avveckla befintliga lokaler. Anpassa delar av grundskolans lokaler till förskoleverksamhet.
<i>Los skola</i>	Gör om till F-6. Los 7-9 till ny högstadieskola i Ljusdal.

Fördelar med scenario 1: Genom att anpassa delar av grundskolans lokaler till förskoleverksamhet och flytta högstadieeleverna centraliserar man resurserna och skapar en bättre resurseffektivitet. Minskad driftskostnad för lokaler genom att effektivisera användningen av utrymme. Högstadieeleverna får tillgång till större skolor med fler resurser och specialiserad kompetens, vilket potentiellt kan förbättra deras måluppfyllelse.

Nackdelar: Längre resvägar för högstadieeleverna, vilket kan leda till längre skoldagar.

Scenario 2

<i>Los förskola</i>	Stanna kvar i befintliga lokaler, alternativt undersöka samverkansmöjligheter med andra kommunala verksamheter i Los.
<i>Los skola</i>	Avveckla Los skola. Los F-6 till Färila, Los 7-9 till Ljusdal.

Fördelar med scenario 2: Möjligheten att dela lokaler med annan kommunal verksamhet kan minska kostnader och skapa mer socialt gynnsamma miljöer för de kvarvarande barnen. Centralisering av grundskoleutbildning till andra större skolor kan långsiktigt erbjuda en mer resurseffektiv och kvalitativ utbildning.

Nackdelar: Avveckling av skolan i Los för F-6 och 7-9 ökar resvägarna avsevärt, vilket är en betydande nackdel för både elever och deras familjer.

Viktning av scenarier

Scenario 0 fokuserar på att bevara och förbättra den nuvarande situationen, men kan vara ekonomiskt ohållbart och i förlängningen även kvalitativt ohållbart. Scenario 1 och 2 erbjuder lösningar som kan vara mer hållbara ur ett resurseffektivt perspektiv men för med sig betydande utmaningar i form av längre resvägar. Valet mellan scenarierna bör väga samhällets värderingar om lokal närvaro och tillgänglighet mot långsiktiga ekonomiska och utbildningsmässiga fördelar av centralisering. Om målet är att bibehålla en stark lokal gemenskap och tillgänglighet, kan Scenario 0 vara det bästa valet, men om fokus är att stärka resurseffektiviteten och skapa långsiktiga förutsättningar för en ekonomiskt och kvalitativt hållbar verksamhet är scenario 1 och 2 att föredra. Scenario 2 är det mest omfattande alternativet, det långsiktigt mest hållbara alternativet och även det mest resurseffektiva. Scenario 2 rekommenderas av Ensolution.

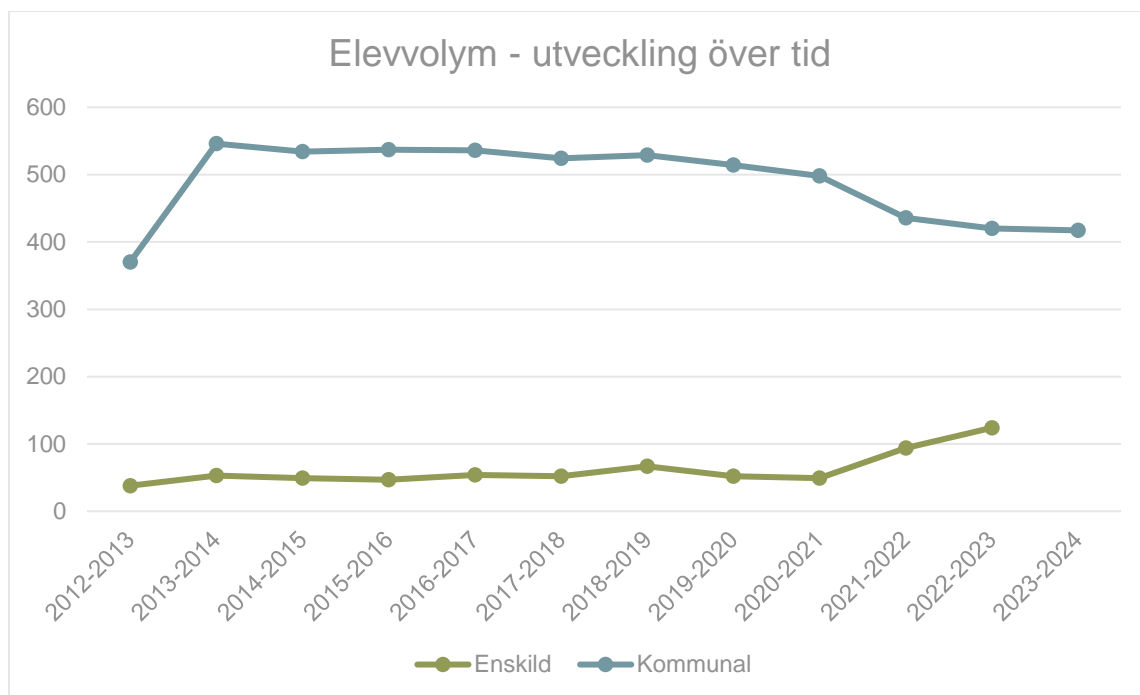
Slottegymnasiet och Utvecklingscentrum

För Slottegymnasiet och Utvecklingscentrum har vi bara arbetat fram ett scenario. Eftersom det scenario som föreslås nedan innefattar en gemensam lösning för dessa båda verksamheter behandlas de under samma rubrik.

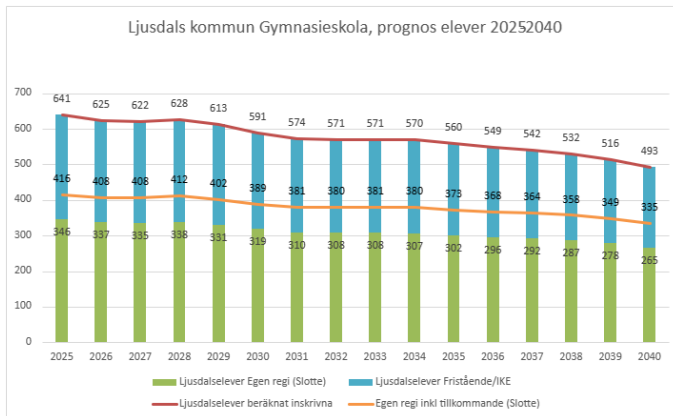
På Slottegymnasiet råder en relativ nöjdhetsnivå med de lokalmässiga förutsättningarna. De stora utmaningarna på gymnasiet är, när det gäller lokalerna, den relativt stora överkapaciteten, även om delar av verksamheten behöver renoveras.

Överkapaciteten beror i allt väsentligt på att Slottegymnasiet under lång tid haft ett problematiskt söktryck och ett sjunkande elevantal.

Elevflöden - Ljusdals kommun - antal elever egen regi vs enskild läsårs 2012/13-2023/24

Enligt befolkningsprognosen förväntas nedgången i antalet elever fortskrida:

Den förväntade nedgången är dessutom av betydande karaktär. Slottegymsnasiet antas gå från 416 elever år 2025 till 335 elever år 2040. Om prognosen realiserar innebär det att en redan betydande lokalöverkapacitet kommer att öka ytterligare.

I Ensolutions tidigare utredning av Slottegymsnasiet rekommenderade vi ett utökat samarbete mellan gymnasiet och Utvecklingscentrum (UC). Lokalöverkapaciteten på gymnasiet gör det möjligt att förbättra de fysiska förutsättningarna för ett sådant samarbete genom att UC lämnar sina lokaler och flyttar in i gymnasiets lokaler. Det skulle dessutom innebära att hyreskostnaderna för UC:s befintliga lokaler försvann samtidigt som lokalanvändningen på Slottegymsnasiet effektiviserades. Flytten kan ytterligare motiveras med att UC:s lokaler har stort underhållsbehov. Dessa inkluderar bristfälliga fönster, dålig ventilation, ojämn värme (det blir för varmt på sommaren och för kallt på vintern), lukt av avlopp, samt en trasig hiss. Byggnaden kräver omfattande reparationer och fungerar inte alltid som den ska.

Trots underhållsproblemen ska det framhållas att personalen på UC förefaller relativt nöjd med lokalerna. Lokalerna anses i hög grad vara anpassade efter modern pedagogik och pedagogerna menar sig kunna undervisa som de vill.

Ensolution delar inte fullt ut personalens bedömning av lokalernas ändamålsenlighet. Lokalerna är inte byggda för att bedriva undervisning i och det finns ett relativt stort underhållsbehov.

Enligt Ensolutions bedömning finns det både lokaleffektiviserings skäl och kvalitativa skäl att genomföra den i rapporten föreslagna sammanslagningen

En eventuell flytt skulle innebära att lokalerna på Slottegymsnasiet behöver anpassas efter vuxenutbildningens behov. Lokalerna behöver även planeras utifrån att volymantalet på vuxenutbildningen varierar under ett och samma år.

Datum	Antal inskrivna närstudier	Antal inskrivna distansstudier	Antal inskrivna totalt
2023-01-30	289	37	367
2023-03-20	326	27	353
2023-08-21	265	25	290
2023-10-15	334	33	367

Under 2023 hade UC som flest 334 elever som var fysiskt närvarande i lokalerna. Vår rekommendation är att lokalkapaciteten för UC planeras utifrån potential att ta emot 350 studerande på plats. I UC:s fall bygger rekommendationen inte på någon prognos eftersom det inte finns någon sådan för UC, vars volymer snarast är förknippade med arbetsmarknadsläget. När vi rekommenderar en kapacitet att ta emot 350 studerande gör vi det utifrån perspektivet att det ter sig klokt att ha en viss marginal till den topp på 334 studerande som UC hade 2023.

Om flytten genomförs är det viktigt att säkerställa att det blir en process som präglas av en ömsesidighet mellan Slottegymnasiet och UC, och att åtgärder vidtas som motverkar känslan att en part flyttar in på nåder till en annan part. Under alla omständigheter är det viktigt för UC att något beslut faktiskt fattas, så det går att planera verksamheten utifrån det beslutet. Precis som fallet är med flera andra verksamheter har lokaldiskussioner pågått under flera års tid, något som skapar en uttalad frustration i verksamheten. Genom att UC ständigt befaras vara på väg någonstans, sker heller inget underhåll av lokalerna, utifrån principen att det inte är någon idé att lägga pengar lokaler som ändå ska lämnas. Detta sistnämnda gäller, som sagt, för många andra verksamheter, vilket har bidragit till kommunens totalt sett stora underhållsskuld.

För- och nackdelar med föreslaget scenario

Lokalutnyttjande och ekonomiska effekter

Fördelar:

- **Lokalkostnader minskar:** Genom att UC flyttar in i Slottegymnasiets lokaler, minskar utgifterna för hyra, underhåll, och drift av UC:s nuvarande byggnad. Detta frigör resurser som kan allokeras till andra behov.
- **Effektivare användning av resurser:** Med tanke på den befintliga överkapaciteten på Slottegymnasiet kan lokaler användas mer effektivt.

Nackdelar:

- **Kostnader för anpassning:** Anpassningar av Slottegymnasiets lokaler för att möta behoven hos UC:s vuxenutbildning för med sig en kostnad. Detta inkluderar tillgänglighetsanpassningar och eventuell omstrukturering för att stödja en flexibel användning av utrymmet.

Pedagogiska och sociala konsekvenser

Fördelar:

- **Förbättrad miljö för UC:** Studenter och personal på UC kan dra nytta av bättre fysiska förhållanden jämfört med de nuvarande lokalerna, vilket kan leda till ökad trivsel och produktivitet.
- **Ökat samarbete:** Att placera båda verksamheterna under samma tak kan främja samarbete och utbyte mellan gymnasieelever och deltagare i vuxenutbildningen.

Nackdelar:

- **Kulturella och sociala spänningar:** Integrering av två olika utbildningsformer kan skapa spänningar och kräver noggrann planering och kommunikation för att säkerställa att alla parter känner sig inkluderade och respekterade.

Strategiska och långsiktiga konsekvenser

Fördelar:

- **Anpassning till demografiska förändringar:** Eftersom antalet elever förväntas minska, tillåter samlokaliseringen en mer skalbar och flexibel användning av utbildningsresurser som kan anpassas efter framtida behov.

Nackdelar:

- **Framtidens kapacitetsfrågor:** Om UC:s elevantal skulle öka oväntat eller om Slottegymnasiets elevantal stabiliseras eller ökar, kan lokalerna bli otillräckliga, vilket skapar nya utmaningar. Detta bedöms dock i nuläget som en avlägsen utveckling.

Administrativa och operativa konsekvenser

- **Beslutsprocess och ledning:** En tydlig och öppen beslutsprocess är nödvändig för att undvika att UC känner sig som en mindre prioriterad part. Det är viktigt att båda verksamheternas behov är välrepresenterade i planering och genomförande.

Fördjupad konsekvensbeskrivning av respektive scenario

Avdelningar och personalkostnader förskola

Det finns flera sätt att mäta konsekvenserna av de olika scenarierna på. Vi börjar med förskolan och beaktar främst befolkningsprognosens potentiella effekter på behovet av förskoleavdelningar. I räkneexemplet nedan utgår vi dels från Ljusdals kommuns inofficiella delningstal på 21 barn per avdelning, men vi räknar även på hur många avdelningar som skulle behövas om Ljusdal gick ner till 15 barn per avdelning, och därmed närmade sig Skolverkets riktlinjer för gruppstorlekar i förskolan.⁷

	Befintliga avd.	Framtida behov - 21 barn per avdelning	Framtida behov – 15 barn per avdelning	Rekommenderat antal avd.
Galaxen	5 +nattis	12 avd. från 2028. 10 avd. 2040	16 avd. från 2028. 14 avd. 2040.	14 + nattis
Ämbarbo	6			
Vij	3			
Buffeln	2			
Tallåsen	2			
Järvsö	5	3 avd. från 2027	4 avd. från 2027. 3 avd. 2040.	4
Los	1	1 avd.	1 avd.	1
Korskrogen	2	3 avd. från 2025 2 avd. från 2028	3 avd. från 2027	3
Propellern	3			
Totalt antal avd.	29			22

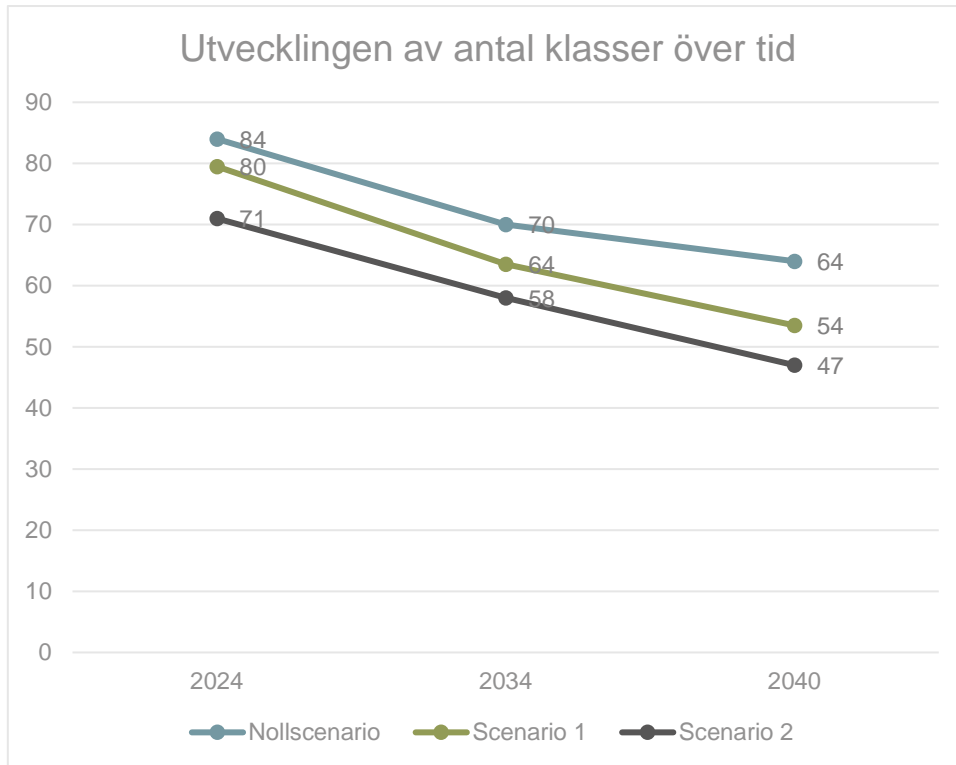
I högerkolumnen anges Ensolutions rekommenderade antal avdelningar. När vi lämnar våra rekommendationer, gör vi det utifrån det eftersträlvade delningstalet på 21 barn per avdelning. I rekommendationerna finns en säkerhetsmarginal medtagen ifall prognoserna slår fel och nedgången i antalet inskrivna barn inte blir så stor som befarat. Om prognosen slår in kan kommunen använda säkerhetsmarginalen till att minska barngruppernas storlek. Om rekommendationen följs skulle det innebära att kommunen skulle gå från dagens 29 avdelningar till 22 avdelningar, vilket motsvarar en minskning med sju avdelningar.

En minskning av antalet avdelningar från 29 till 22 skulle innebära en effektivisering avseende personalkostnader med 10 638 000 kronor.

Klasstorlekar, personal och bemanning i grundskolan

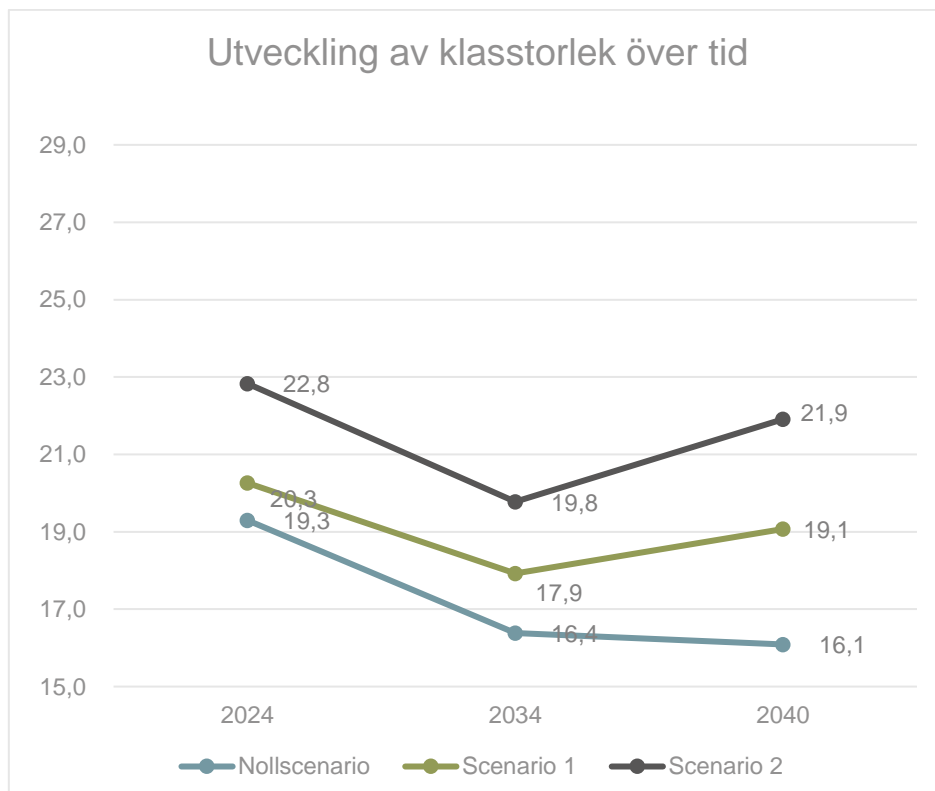
Ett sätt att se på det är hur det påverkar antalet klasser som behövs i respektive scenario. Färre klasser innebär generellt bättre delningstal och färre klasser, vilket blir mer kostnadseffektivt samtidigt som det innebär att en större andel elever kommer att få undervisning av behöriga lärare. Eftersom antalet elever förväntas bli färre enligt befolkningsprognosen minskar antalet klasser även i nollscenariot. Nedan redovisas effekterna av respektive scenario över tid. Nedslag görs år 2024, 2034 och 2040:

⁷ Skolverkets riktmärke för barngruppers storlek är satt till 6-12 för barn i åldern 1-3 år respektive 9-15 för barn i åldern 4-5 år.

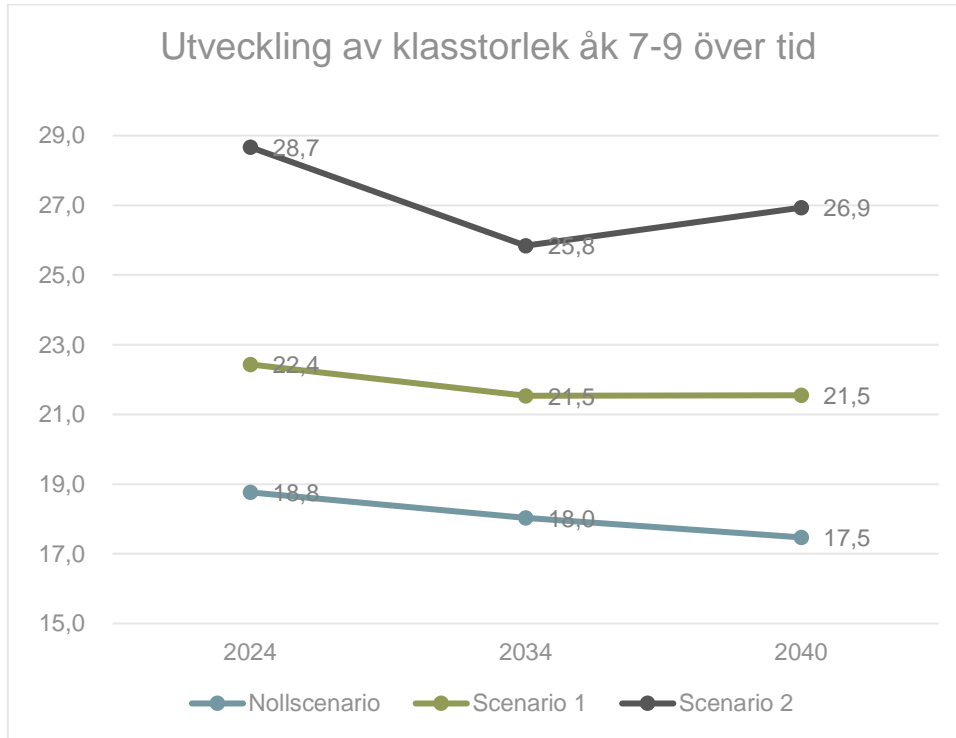
Vi ser en nedgång av antal klasser i alla scenarier utifrån att eleverna i kommunen förväntas bli färre. Om prognosen slår in minskar antalet klasser i nollscenariot från 84 idag till 64 år 2040. Om scenario 1 infördes utifrån nuvarande förutsättningar skulle antalet klasser minska från 84 till 80 idag. Över tid skulle skillnaderna gentemot scenario 0 växa. I scenario 1 skulle antalet klasser minska till 54 klasser år 2040. Störst effekt skulle scenario 2 få med 71 klasser år 2024 och 57 klasser 2040. Det blir också tydligt att effekterna blir större och större om befolkningsprognosen realiserar.

Vi har även analyserat hur de olika scenarierna påverkar delningstalen (klasstorlekarna) i grundskolan – fortfarande i beaktande av nuläget samt utifrån vad befolkningsprognosen visar för 2034 och 2040:

De kommunala grundskolorna har, som framhållits flera gånger, problematiska delningstal. Problematiken förstärks av det förväntat minskande elevantalet. Om inget görs kommer skolstrukturen att fördyras ytterligare. Även i scenario 1 och 2 blir gruppstorlekarna mindre initialt, men med hjälp av scenario 1 och 2 kan den negativa utvecklingen bromsas. Om kommunen väljer scenario 0 och det visar sig att prognosen slår in, så kommer man att ha klasser som i snitt har 16 elever, vilket måste anses som ohållbart.

Vidare har vi isolerat åk. 7—9 och analyserat hur scenarierna påverkar delningstalen på högstadiet.

Vi ser liknande utvecklingstendenser på högstadiet som för Ljusdals kommun totalt, och liksom i tidigare fall är effekterna klart störst i scenario 2. Det är bara i scenario 2 som delningstalen kan betraktas som goda, medan delningstalen i scenario 1 närmar sig en acceptabel nivå. Bibehålls nuvarande skolstruktur kommer kommunen att ha genomsnittliga klasstorlekar på högstadiet på under 20 elever.

När det kommer till hur de olika scenarierna påverkar behovet av lärartjänster ser det ut enligt nedan:

Lärarresurs som frigörs per scenario, stadium och årtal

		S0	S1	S2
Lärarresurs som frigörs per stadium				
2024	F-3	0	2,9	5,9
	ÅK 4-6	0	-2,5	0,0
	Åk 7-9	0	12,5	24,9
2034	F-3	8,8	10,3	13,2
	ÅK 4-6	7,6	12,6	12,6
	Åk 7-9	14,9	24,9	32,4
2040	F-3	10,3	16,1	19,0
	ÅK 4-6	12,6	20,2	22,7
	Åk 7-9	22,4	32,4	39,8

* Ett negativt värde indikerar att antalet klasser kräver en utökning av lärarresursen

Det är viktigt att påpeka att förslagen inte handlar om att bli färre vuxna, utan snarare om att öka behörigheten och att skapa bättre förutsättningar för undervisning. Resurser som frigörs kan användas för att stärka elevhälsan, attrahera fler behöriga lärare genom bättre villkor, anställa mentorer eller socialpedagoger eller annan kvalificerad arbetskraft.

Som framgår av tabellen ovan är det scenario 2 som får störst genomslag, och när vi belyser utvecklingen över tid kommer effekterna att öka om befolkningsprognosen slår in. I nollalternativet för 2034 och 2040 kan vi konstatera att det blir en effekt, det vill säga inte noll. Det kräver sin förklaring. I dessa nollscenarier har vi räknat med att det sker ett aktivt arbete med att volymanpassa verksamheten i förhållande till minskande befolkningsunderlag även skolstrukturen inte förändras. Om inte detta sker så blir effekten noll och överkapaciteten bland personal kommer att öka ytterligare liksom risken för ekonomiskt underskott. Oavsett scenario behöver det med andra ord ske en volymanpassning av verksamheten.

När vi slår ihop effekterna av minskat antal klasser och personal som kan frigöras ser det ut enligt nedan:

Grundskolans klassorganisation och minskad undervisningsresurs				
		S0	S1	S2
2024	Antal klasser	84	80	71
	Ekonomisk effekt	-	5 624 000	18 277 000
2034	Antal klasser	70	64	58
	Ekonomisk effekt	19 683 000	28 118 000	36 554 000
2040	Antal klasser	64	54	47
	Ekonomisk effekt	28 118 000	42 178 000	52 019 000

Alla scenarier, inklusive scenario 0, får en ekonomisk effekt utifrån att det vikande elevunderlaget kommer att kräva färre personal. Men vi ser att det är stora skillnader mellan scenarierna. Om befolkningsprognosen realiserar blir den ekonomiska effekten för scenario 2 hela 52 miljoner kronor år 2040, det vill säga nära dubbelt så mycket som i scenario 0. Det gör scenario 2 till det långsiktigt mest ekonomiskt hållbara alternativet.

Lokalkostnader

De olika scenarierna kommer även att påverka lokalkostnaderna på olika sätt. Underhåll och renoveringar kommer att leda till ökade hyror. Ombyggnad och nybyggnad fordrar betydande investeringar. Besparingar kan göras genom att vissa lokaler kan lämnas. Därmed undgår man både hyran och de tilltänka underhållskostnaderna för dessa lokaler. I idealfallet hade vi kunnat jämföra de olika scenarierna genom att summera alla plus och alla minus för respektive scenario. Det låter sig dock inte göras i denna utredning. Förslagen till ombyggnad och nybyggnad fordrar, och det är viktigt att understryka, egna förstudier för att det ska gå att få fram trovärdiga siffror. Av den anledningen har vi inte kostnadsberäknat scenario 1 och 2 när det gäller kostnader som är förknippade med lokalerna (scenario 1 och 2 är de alternativ som innehåller förslag till om- och nybyggnad).

När det gäller nollscenariot går det att kostnadsberäkna på ett mer rimligt sätt eftersom det bygger på kända underhållskostnader och schabloner. Kostnaderna som anges för underhåll kommer från Ljusdals hem och baseras på planerade underhåll för fastigheterna under tio år. Kostnaderna för funktionell lärmiljö är framtaget av utbildningsförvaltningen. Förvaltningens uppskattning av kostnader för funktionell lärmiljö bygger på schablonberäkningar utifrån kvadratmeter baserat på nuvarande lokaler i jämförelse med kommunens fastställda funktionsprogram för förskola respektive skola. De uppskattade kostnaderna för funktionell lärmiljö anger vad det, utifrån en schablonkostnad per kvadratmeter, skulle kosta att skapa en funktionell lärmiljö på enheten utifrån det som saknas i nuläget. Detta tillvägagångssätt har systematiskt använts i beräkningen, med undantag för Färila skola där kostnaden baseras på beräkningen i den tidigare genomförda förstudien för Färila skola. Underhåll och uppdatering av utemiljö är ej med i denna summering.

Område/enhet	Kostnad funktionell lärmiljö	Kostnad underhåll	Kostnad totalt
Färila			
Korskrogn	2 650 000	555 000	3 205 000
Propellern	1 080 000	2 030 000	3 110 000
Färila skola	*	**	
Färila totalt			6 315 000

*Färila skola fordrar i nollscenariot en om- eller nybyggnad enligt något av de alternativ som Sweco lyft fram i tidigare utredning, och där kostnaden beräknas ligga på 150—222 miljoner beroende vilket alternativ som väljs. Dessa kostnader ska räknas in i nollscenariot.

Område/enhet	Kostnad funktionell lärmiljö	Kostnad underhåll	Kostnad totalt
Järvsö			
Järvsö förskola	5 145 000	2 329 000	7 474 000
Nybo skola	4 349 000	8 341 000	12 690 000
Järvsö skola	3 821 000	14 836 000	18 657 000
Järvsö totalt			38 821 000

Område/enhet	Kostnad funktionell lärmiljö	Kostnad underhåll	Kostnad totalt
Ljusdal			
Buffelns förskola	786 000	1 227 000	2 013 000
Vij förskola	2 430 000	2 204 000	4 634 000
Tallåsens förskola	2 145 000	0	2 145 000
Galaxens förskola	2 302 000	0	2 302 000
Ämbarbo förskola	804 000	0	804 000
Tallåsens skola	15 372 000	3 828 000	19 200 000
Gärdeåsskolan, inkl. anpassad grundskola	7 872 000	10 479 000	18 351 000
Stenhamreskolan F—6	1 658 000	17 357 000	19 015 000
Stenhamreskolan 7—9	5 625 000	14 915 000	20 540 000
Ljusdal totalt			89 004 000

Område/enhet	Kostnad funktionell lärmiljö	Kostnad underhåll	Kostnad totalt
Los			
Los förskola	1 444 000	3 353 000	4 797 000
Los skola	6 821 000	6 705 000	13 526 000
Los totalt			18 323 000

Område/enhet	Kostnad funktionell lärmiljö	Kostnad underhåll	Kostnad totalt
Slotteområdet			
Gymnasium	3 800 000	26 421 000	30 221 000
Utvecklingscentrum	329 000	7 639 000	7 968 000
Slotteområdet totalt			38 189 000

När vi slår samman kostnaderna för att åtgärda lärmiljöerna med underhållskostnaderna så landar det sammanlagda investeringsbehovet i nollscenariot på lite knappt 191 miljoner. I nollscenariot tillkommer, som tidigare framhållits, dessutom kostnader för om- eller nybyggnationen av Färila skola till en summa av 150–222 miljoner.

Med stor sannolikhet kommer scenario 1 och 2 likväl att vara mer kostsamma än scenario 0. Det är därför viktigt att återigen lyfta fram kvalitetsaspekten i de framlagda förslagen. Syftet med de av Ensulation framarbetade scenarierna (1 och 2) är att ge Ljusdal möjligheten att investera i en utbildningsmässig kvalitetshöjning. Det är också på nytt värt att betona, att även om scenario 0 sannolikt kommer att vara kommunekonomiskt billigare än scenario 1 och 2, så kommer scenario 0 tveklöst att vara dyrare sett ur ett mänskligt och samhällsekonomiskt perspektiv. Scenario 0 innebär att Ljusdals kommun håller fast vid en skolstruktur som bidragit till att kommunens skolresultat tillhör de allra sämsta i landet med en bekymmersamt hög andel elever som inte blir behöriga till gymnasiet.

Påverkan på kommunens tillväxtmöjligheter – exemplet Ale

I vår utredning utgår vi ifrån ambitionen att skapa bästa möjliga förutsättningar för Ljusdals kommun att bedriva en resurseffektiv förskole- och skolverksamhet, där det råder en rimlig balans mellan investerade pengar och genererad kvalitet. Vi inser dock att kommunen även har andra överväganden att göra. I kommunen finns bland annat en vision om att Ljusdals kommun ska bli 20 000 invånare. Hur våra förslag påverkar kommunens tillväxtambitioner och tillväxtmöjligheter är mycket svårt att avgöra. Dock är det tvivelsutan så att många kommuner i Sverige står inför likartade utmaningar som Ljusdal och det kommer att vara nödvändigt att agera.

Det finns också exempel på kommuner som gjort liknande genomlysningar och därefter arbetat med att effektivisera sin skolorganisation, där konsekvensen varit att en eller flera skolenheter avvecklats. Genom att bland annat beakta befolkningsprognosen – som förvisso i grunden bara är en kvalificerad uppskattning av hur framtiden kommer att gestalta sig – kan en kommun ge sig själv möjligheten att agera med framförhållning. I Ale kommun, med ca 33 000 invånare, genomfördes 2008 ett omfattande arbete, där man utredde hur en effektivisering av skolverksamheten skulle kunna förbättra möjligheten att ge behöriga lärare heltidstjänster. På så vis syftade arbetet till att säkerställa kompetensförsörjningen av lärare till kommunens skolor, skapa en bättre arbetsmiljö för lärare och, framför allt, ge eleverna bättre förutsättningar för god undervisning. Konsekvensen av arbetet blev att totalt tre skolor och en förskola i kommunal regi avvecklades. Eleverna flyttades över till en skola med kapacitet för fler elever och större grupper. Ale kommun kunde därmed erbjuda ett mer hållbart och långsiktigt alternativ för både elever och lärare, eftersom den tidigare organiseringen gjorde att resurser inte hamnade hos de elever som hade störst behov utan på de skolor som inte fyllde sina undervisningsgrupper. Samtidigt kunde man effektivisera bort ekonomiska underskott på gymnasiet genom att låta högstadiet ta över lokalerna, vilket pekar på att konsekvensbedömningar bör omfatta samtliga skolformer när effektivisering utreds och genomförs.

Parallellt har tillväxten varit god i Ale kommun, då alternativ för pendling såsom tåg och motorväg utvecklats. Denna tillväxt har skapat behov av nya skolplatser, dock inte i samma geografiska områden där avveckling skett. Det innebär att kommunen har gjort nya investeringar i form av nyetablering och renovering av en gammal skola, men dessa satsningar bedömer kommunen att man hade behövt genomföra ändå. Slutsatsen är att de avvecklingar som gjort varit rätt i ett längre perspektiv, samtidigt som man har behövt satsa utifrån främst demografiska förändringar, där större orter har haft en större inflyttning än mindre orter. Ensolution menar att exemplet med Ale kommun ger en indikation på att en avveckling av en skola inte behöver vara negativt för en framtida tillväxt.

4. Slutsatser och rekommendationer

Slutsatser

Resurseffektiv skolstruktur: Utredningen visar att Ljusdals kommun idag inte är resurseffektiv. Trots att Ljusdals kommun har en kostnad per elev i paritet med rikssnittet, ligger kunskapsresultaten avsevärt under både rikssnittet och jämförbara kommuner. Den nuvarande skolstrukturen med många små skolor leder till hög lärartäthet men låg måluppfyllelse. Genom att omstrukturera skolorna kan resurserna användas bättre, vilket kan höja kvaliteten på undervisningen.

Lärartäthet och behörighet: En hög lärartäthet i kombination med en låg andel behöriga lärare har sannolikt en negativ påverkan på undervisningskvaliteten. Genom att samla elever i färre, större skolor kan kommunen bättre säkerställa att fler elever undervisas av behöriga lärare, vilket har potential att förbättra undervisningskvaliteten.

Modernisering av lokaler: Många av kommunens skol- och förskolelokaler är gamla och inte anpassade till modern pedagogik. Genom att investera i nya och bättre anpassade byggnader kan kommunen skapa bättre lärmiljöer som stödjer modern undervisning och pedagogiska metoder.

Anpassning till demografiska förändringar: Befolkningsprognosen visar på en nedgång i antalet barn och elever. Genom att anpassa skolstrukturen efter detta kan kommunen undvika överkapacitet och ineffektiva resursanvändningar, vilket kan frigöra medel för kvalitetsförbättringar i undervisningen.

Politiska beslut och långsiktig planering: Skolstrukturfrågan har diskuterats i många år i Ljusdals kommun och Ensolutions utredning har föregåtts av andra utredningar. Mångåriga diskussioner och uteblivna åtgärder har skapat både osäkerhet och frustration i organisationen. Genom att olika förslag ständigt diskuteras har det även bidragit till att underhållet blivit eftersatt. Det är ingen idé att satsa pengar på en verksamhet om den eventuellt inte ska vara kvar.

Rekommendationer

Utredningen presenterar tre scenarier: Scenario 0 (ingen förändring), Scenario 1 (vissa förändringar och moderniseringar), och Scenario 2 (omfattande strukturella förändringar). Scenario 2 rekommenderas starkt då det av Ensolution bedöms vara det mest hållbara och resurseffektiva alternativet, vilket kan leda till en långsiktig förbättring av kvaliteten i utbildningen. Någon kvalitetsökning sker dock inte per automatik genom att scenario 2 införs. Det kommer fortfarande att krävas hårt arbete. Men scenariot ger elever, lärare, rektorer och förvaltning de bästa förutsättningarna för att genomföra dessa kvalitetshöjningar.

Utöver rekommendationen att implementera scenario 2, förordar Ensolution följande:

- **Fokus på lärarkompetens:** Genom att koncentrera skolverksamheten till färre enheter, skulle Ljusdal kunna fokusera på att attrahera och behålla kvalificerade lärare, till exempel genom att se över villkoren för anställning och lönestrukturen. Färre klasser innebär också ett minskat behov av obehöriga lärare, vilket skulle medföra att en högre andel elever kommer att undervisas av behöriga lärare.
- **Modernisera förskole- och skollokaler:** Investera i modernisering och underhåll av de kvarvarande skollokalerna för att göra dem mer ändamålsenliga och energieffektiva, vilket skulle kunna minska driftkostnaderna långsiktigt och framför allt skapa bättre lärmiljöer för barn och elever.
- **Digitalisering:** Implementera och utöka användningen av digitala verktyg samt utforska möjliga fjärr- och distansundervisningsmetoder för att möta behoven från elever på orter där fysiska skolnärvaro blir mindre hållbar. Detta kan även innebära att tillhandahålla teknisk utrustning och stöd till elever som behöver det.⁸
- **De kommunala verksamheterna som ett positivt alternativ:** I prognoserna för samtliga kommunalantag anses den förväntade nedgången i inskrivna barn och elever endast drabba de kommunala verksamheterna. Det är möjligt att det under nuvarande omständigheter är en realistisk bedömning. Det säger samtidigt något om kommuninvånarnas syn på de kommunala förskolorna och grundskolorna, och det borde leda till självreflektion. Frågan är om de kommunala verksamheterna bara ska vara till för dem som inte kommer in någon annanstans.

⁸ Fjärrundervisning får användas om det inte finns någon lärare inom huvudmannens skolenhet som har legitimation och behörighet i ämnet, och huvudmannen trots upprepade ansträngningar inte har lyckats anställa en sådan eller om elevunderlaget för en viss skolenhet är så begränsat att ordinarie undervisning inom skolenheten leder till betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för huvudmannen. Fjärrundervisning får inte vid någon tidpunkt under ett läsår användas för mer än 25 procent av elevens respektive skolenhetens undervisningstimmar i grundskolan, anpassade grundskolan, specialsolan och sameskolan. Fjärrundervisningar får endast bedrivas i vissa ämnen. Det krävs inget tillstånd för att använda fjärrundervisning. Men en huvudman som avser att använda fjärrundervisning i ett visst ämne ska fatta ett beslut om det. Det innebär att om huvudmannen exempelvis avser att använda fjärrundervisning i flera ämnen och kurser ska ett beslut fattas för varje ämne och kurs. Källa: Skolverket <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/fjarrundervisning#h-Amnensomfjarrundervisningfaranvandasi> (2024-05-22).

- **Politiska beslut:** Utöver de scenarier som presenteras är det Ensolutions starkaste rekommendation att någon typ av politiskt beslut fattas, som gör att förskolorna och skolorna i Ljusdals kommun ges en långsiktig planeringshorisont som det går att finna arbetsro i.

Genom att genomföra ovanstående åtgärder kan Ljusdals kommun ge sig förutsättningar att förbättra kvaliteten på sin utbildning, bli mer resurseffektiva och bidra till en positiv samhällsutveckling. Få av de föreslagna förändringarna leder emellertid enskilt till en markant större resurseffektivitet. Det är när delarna i förslagen läggs ihop till en helhet som de större skillnaderna träder fram. Varje liten del som lyfts bort kommer att urholka helheten.

Förslag till ny skolstruktur i Ljusdals kommun

Om scenario 1 eller 2 genomförs skulle det ge följande framtida skolstruktur i Ljusdals kommun.

	Scenario 1	Avd/stadier	Scenario 2	Avd/stadier
Färila	En förskola En skola	3 F-6	En förskola En skola	3 F-6
Järvsö	En förskola En skola	4 F-9	En förskola En skola	4 F-6
Ljusdal	Fyra förskolor Två skolor	16 F-6 & F-9 Inkl. anpassad gr	Tre förskolor Två skolor	14 F-6 & F-9 Inkl. anpassad gr
Los	En förskola En skola	1 F-6	En förskola	1 Ingen skola
Slottegymnasiet och UC verkar under samma tak				

Inom grundskolan skulle scenario 1 medföra följande rörelsemönster avseende elevströmmar:

Skolenheter	Stadier	Antal elever	Lämnar	Tillkommer	+/-	Kommentar
Järvsö skola i Nybo	F-3	131	131		-131	Flytt
Järvsö skola	4-9	250		131	+131	F-9
Färila skola	F-9	330	86		-86	F-6
Los skola	F-9	44	17		-17	F-6
Stenhamreskolan	F-6	260	260		-260	Flytt
Stenhamreskolan	7-9	252	252		-252	Flytt
Gärdeåsskolan	F-6	171	171		-171	Flytt
Gärdeåsskolan, Anpassad grundskola	1-9	22	22			Flytt
Tallåsens skola	F-6	115	115		-115	Flytt
Ny F-6 skola i Ljusdal, inkl. anpassad grundskola				568	+568	Ny skola
Ny 7-9 skola i Ljusdal				355	+355	Ny skola
Slottegymnasiet		420		350	+350	Anpassa till UC
UC		350	350		-350	Flytt

Matrisen ovan utgår från befintligt antal elever. Om prognosen slår igenom kommer elevantalet att minska på varje enhet.

Scenario 2 skulle påverka elevströmmarna enligt nedan:

Skolenheter	Stadier	Antal elever	Lämnar	Tillkommer	+/-	Kommentar
Järvsö skola i Nybo	F-3	131	131		-131	Flytt
Järvsö skola	4-9	250	130	131	+1	F-6
Färila skola	F-9	330	86	27	-59	F-6
Los skola	F-9	44	44		-44	Flytt
Stenhamreskolan	F-6	260	260		-260	Flytt
Stenhamreskolan	7-9	252	252		-252	Flytt
Gärdeåsskolan	F-6	171	171		-171	Flytt
Gärdeåsskolan, Anpassad grundskola	1-9	22	22		-22	Flytt
Tallåsens skola	F-6	115	115		-115	Flytt
Ny F-6 skola i Ljusdal, inkl. anpassad grundskola				568	+568	Ny skola
Ny 7-9 skola i Ljusdal				485	+485	Ny skola
Slottegymnasiet		420		350	+350	Anpassa till UC
UC		350	350		-350	Flytt

Matrisen ovan utgår från befintligt antal elever. Om prognosen realiserar kommer elevantalet att minska på varje enhet.

Bilaga 1: Övergripande sammanställning av förskolornas underhålls- och renoveringsbehov

Färila

Korskrogens förskola

Inomhusmiljö:

- **Funktionell lärmiljö:** Förskolan består av två avdelningar beläget i ett enplanshus som i grunden utgörs av en förskola med en tillbyggd avdelning. Den tillbyggda delen består av ett öppet ljus rum med högt i tak, en fin miljö men den är ej funktionell ur ett verksamhetsperspektiv. Tillgången till bara ett större rum medför att verksamheten inte kan delas in i mindre grupper och arbeta anpassat med olika pedagogiska övningar eller lekar utan att bli påverkade av varandra.
- **Vilorum:** Det saknas särskilda vilorum för personal och på en avdelning vilorum för barn. Detta kan leda till svårigheter när barn behöver vila eller när personal behöver återhämta sig.
- **Köksutrymme:** Köket saknar tillräckligt utrymme, inklusive toaletter för kökspersonalen. Detta kan påverka arbetsflöde och hygien.
- **Personalfaciliteter:** Det finns inga dedikerade toaletter för personalen, vilket kan skapa problem under stressiga perioder. Förrådsutrymmen både inomhus och utomhus saknas, vilket leder till utmaningar med förvaring. Dessutom saknas mötes-/konferensrum, pausrum och omklädningsrum, vilket med stor sannolikhet kan påverka personalens effektivitet och arbetsmiljö.
- **Ventilation:** Ventilationen i byggnaden är otillräcklig när utetemperaturen överstiger 20 grader ute, ventilationen klarar inte av att hålla rätt temperatur i lokalerna då klimatanläggning saknas för hela förskolan

Utemiljö:

- **Variation och kreativitet:** Utemiljön består av flera olika typer av ytor och miljöer som är anpassade för kreativt skapande. Kombinationen av skogspartier och öppna ytor ger barnen olika alternativ för lek.
- **Naturlig skugga:** Många naturligt skuggande områden finns, vilket är viktigt för barnens säkerhet under soliga dagar.
- **Underhållsbehov:** Trots de positiva aspekterna finns det underhållsbehov, särskilt vad gäller cykelbanan samt uppdatering av platsen för förvaring av sopkärl.

Propellerns förskola

Inomhusmiljö

- **Funktionell lärmiljö:** Förskolan består idag av tre avdelningar beläget i ett enplanshus byggt i en vinkel likt en propeller, därav namnet. En senare tillbyggd del av huset finns, det består av kök samt utrymmen för personal. En toalett används inte av de yngre barnen då ljudnivån är hög på grund av en speciallösning på befintlig toalett, vilken inte är anpassad för barn.

- **Omlädningsrum och torkrum för personalen:** Förskolan saknar omlädningsrum för personalen, vilket innebär att de inte har ett särskilt område för att byta om. Dessutom finns det ingen särskild plats för att torka personalens kläder, vilket kan vara problematiskt under våta eller kalla dagar.
- **Arbetsrum, vilorum och pausrum för personalen:** Den gemensamma ytan för personalutrymmen är för liten. Förskolan har inte vilorum eller pausrum för personalen. Det arbetsrum som finns är inte dimensionerat för det antal personal som finns på förskolan. Vilket innebär att personalens mötesrum används som kombinerat arbetsrum, pausrum och mötesrum. Detta kan leda till brist på avskildhet och komfort för personalen under förberedelsestid, pauser och möten.
- **Lekrum och matsal:** Det rum som ursprungligen byggdes som matsal, har byggts om till lekrum. Denna ombyggnad innefattar en vägg gjord av garderober, med en öppen sektion upptill. Detta kan skapa ljudproblem och begränsa möjligheten att använda rummet för sitt syfte.
- **Ventilation:** Ventilationen i byggnaden är otillräcklig när utetemperaturen överstiger 20 grader ute, ventilationen klarar inte av att hålla rätt temperatur i lokalerna då klimatanläggning saknas för hela förskolan

Utomhusmiljö

- **Gårdens storlek och struktur:** Förskolan har en stor utegård beläget mellan flera flerfamiljshus. En av avdelningarna har tillgång till en avgränsad (inhägnad) yta i direkt anslutning till entrén. Dock är det oklart vad som enligt planritningarna och fastighetsgränserna hör till förskolan och vad som tillhör de intilliggande flerfamiljshusen som ägs eller drivs av Ljusdalshem. Idag används hela området för förskolan.
- **Utvecklingspotential:** Trots att gården är stor och har flera träd och buskar, finns det potential att utveckla miljön ytterligare för att anpassa den bättre till barnens åldrar och behov. Detta kan inkludera att lägga till fler lekrområden, ytterligare grönska som ger naturlig skugga och andra element som gör utomhusmiljön mer stimulerande och säker för barnen.

Järvsö

Järvsö förskola

Inomhusmiljö

- **Funktionell lärmiljö:** Förskolans fem avdelningar är fördelad på tre separata hus, varav ett hus är suterräng. Ett av husen har en relativt nybyggd avdelning, vilket gör att två avdelningar ligger i samma hus i samma våningsplan och delar köksutrymmen. Övriga tre avdelningar är helt separerade från varandra. Trots husens olikheter är avdelningarnas planlösningar relativt lika varandra. En avdelning har dock mindre yta än övriga och saknar både samlingsrum och vilorum för barn. Att vara uppdelad på flera byggnader kan medföra ett antal negativa konsekvenser, även om avståndet mellan husen är kort. Det kan leda till svårigheter med kommunikation mellan personal, vilket kan påverka samarbete, informationsdelning och samordning. Barn som behöver flytta mellan olika hus för aktiviteter eller särskilda evenemang kan skapa logistiska utmaningar, och det är tidskrävande. Flera separata byggnader kan även påverka säkerhet och trygghet. Att säkerställa att alla ingångar är säkra, att ha tillräcklig personal på plats samt att garantera snabba evakueringar vid en nödsituation kan bli mer utmanande. Att ha personal och resurser utspridda över flera hus kan vidare leda till ineffektiv resursanvändning. Personal kan behöva dubbla uppsättningar av utrustning, vilket kan öka kostnaderna. Om personal är utspridda över flera byggnader kan det vara svårare att skapa en känsla av gemenskap och samarbete, vilket kan skapa en mer fragmenterad arbetsmiljö samt svårigheter att säkerställa pedagogisk kontinuitet och enhetlighet.
- **Personalrum:** Alla avdelningar saknar tillräckliga personalutrymmen. Det finns inga dedikerade personaltoaletter, arbetsrum eller pausrum. En tillbyggnad på ett av husen har gjorts för personalen, men den är inte tillräckligt funktionell för att möta behoven, särskilt när det gäller tillgänglighet för toalettbesök.
- **Vilorum och konferensrum:** Hela enheten saknar vilorum och konferensrum. En avdelning har en yta som mötesrum, men den är också ett genomgångsrum för att kunna gå mellan avdelningarna. Detta kan påverka personalens möjlighet till vila och möten.

- **Tvätt- och torkutrymmen:** Det saknas ytor för att tvätta och torka personalkläder, vilket kan vara ett problem för personalen.
- **Kökspersonalens utrymmen:** Kökspersonalen saknar personaltoaletter, pausrum och omklädningsrum vid samtliga fyra kök. Det kök som delas av två avdelningar har en yta för arbetsrum för kökspersonalen.
- **Ventilation:** Ventilationen i byggnaden är otillräcklig när utetemperaturen överstiger 20 grader ute, ventilationen klarar inte av att hålla rätt temperatur i lokalerna då klimatanläggning saknas för hela förskolan

Utomhusmiljö

- **Lekplatser och inhägnad:** Förskolans utomhusmiljö har många olika ytor kring och runt husen. Det finns en inhägnad runt hela förskolan, vilket ger en grundläggande säkerhetsnivå.
- **Lekmiljöer och utveckling:** Det finns stor potential för förbättringar och uppdateringar av de befintliga lekmiljöerna och lekställningarna för att bättre anpassa dem efter barnens olika åldrar.
- **Naturlig skuggning:** Även om det finns höga träd, saknas naturlig skuggning på flera platser, vilket kan vara ett problem under soliga dagar.
- **Vattenansamlingar:** Vissa marknivåer tenderar att samla vatten vid nederbörd eller snösmältning, vilket kan skapa olämpliga och ibland farliga förhållanden.

Ljusdal

Buffelns förskola

Inomhusmiljö

- **Funktionell lärmiljö:** Buffelns förskola består av två avdelningar beläget i samma hus, ett plan. En avdelning är nyligen renoverad men den andra avdelningen har behov av akustikåtgärder samt flytt av vägg/väggar då avdelningens logistik inte är optimal.
- **Vilorum och mötesrum:** Förskolan har arbetsrum och pausrum men saknar för närvarande både vilorum och mötesrum, vilket kan påverka personalens arbetsmiljö och möjligheter till avskildhet.
- **Omklädningsrum:** Kökspersonal och förskolepersonal delar omklädningsrum och är för litet utifrån antal personal. Egen entré till personalens omklädningsrum är önskvärt. Delat omklädningsrum kan eventuellt skapa problem utifrån regelverk för kökspersonal.
- **Personaltoalett:** Det saknas en dedikerad toalett för personalen, vilket är ett behov som bör åtgärdas.

Utomhusmiljö

- **Lekmiljöer och säkerhet:** Utemiljön har lek- och gungställningar, men området skulle tjäna på en restaurering på både fram- och baksidan. Staketet behöver ses över för att undvika att barn kan krypa under det. En avgränsning mellan fram- och baksidan skulle förbättra trygghet för personalen och säkerhet för barnen.
- **Variation och grönska:** Området har höga träd och buskar som ger en känsla av rum i rummet. Baksidan används dock väldigt lite och behöver fler möjligheter till aktiviteter eller förbättrad infrastruktur för att bli mer användbar. Vissa stenpartier på framsidan behöver inspekteras utifrån säkerhetsrisker.

Galaxens förskola

Inomhusmiljö

- **Funktionell lärmiljö:** Förskolan består av sex avdelningar beläget i ett tvåvåningshus, suterräng. Här ligger utöver ordinarie förskola även kommunens nattverksamhet för förskole- och fritisbarn. Avdelningarna är ojämnt fördelade i antal kvadratmeter, vilket påverkar deras funktionalitet och likvärdighet. En avdelning saknar både ateljé och egen yta för kapprum. Alla avdelningar saknar förråd i anslutning till avdelningen.
- **Ventilation:** Ventilationen i byggnaden är otillräcklig när utetemperaturen avviker, vilket blir särskilt påtagligt när det är varmare än 20 grader ute. Då klarar inte ventilationen hålla rätt temperatur i lokalerna då klimatanläggning saknas för hela förskolan.
- **Akustik och ljuddämpning:** Ljuddämpande mattor saknas, vilket bidrar till dålig akustik i flera rum och avdelningar. Detta är särskilt märkbart för en av avdelningarna, som har högt i tak. I personalutrymmen behövs ljuddämpning till befintligt mötesrum, och ett ytterligare samtalsrum.
- **Källsortering och luktproblem:** Soprum orsakar luktproblem i huset. Förbättringar i källsorteringen skulle kunna hjälpa. Flytt av källsorteringen skulle skapa yta för ytterligare ett mötesrum.

Utomhusmiljö

- **Generösa ytor med potential:** Det finns en stor potential att utveckla utomhusmiljön som till stor del består av en större öppen yta. Hela området skulle tjäna på en restaurering och utveckling av utemiljön. Exempelvis genom att skapa fler buskage och plantera träd för att ge naturlig skugga men också fler lekmiljöer som gynnar barnens lek, utveckling och kreativitet. Området kan med fördel ytterligare anpassas för barn med funktionshinder.
- **Brist på skuggplatser:** För närvarande finns det få platser som ger skugga, vilket kan vara problematiskt, särskilt på soliga dagar. Att utveckla utemiljön med fler naturliga skuggplatser skulle vara ett förbättringsområde.

Vij förskola

Inomhusmiljö

- **Tre huskroppar:** Förskolans tre avdelningar är fördelade på tre separata enplanshus som är nära identiska med varandra. Att vara uppdelad på flera byggnader kan medföra ett antal negativa konsekvenser, även om avståndet mellan husen är kort. Det kan leda till svårigheter med kommunikation mellan personal, vilket kan påverka samarbete, informationsdelning och samordning. Barn som behöver flytta mellan olika hus för aktiviteter eller särskilda evenemang kan skapa logistiska utmaningar, och det är tidskrävande. Flera separata byggnader kan även påverka säkerhet och trygghet. Att säkerställa att alla ingångar är säkra, att ha tillräcklig personal på plats samt att garantera snabba evakueringar vid en nödsituation kan bli mer utmanande. Att ha personal och resurser utspridda över flera hus kan vidare leda till ineffektiv resursanvändning. Personal kan behöva dubbla uppsättningar av utrustning, vilket kan öka kostnaderna. Om personal är utspridda över flera byggnader kan det vara svårare att skapa en känsla av gemenskap och samarbete, vilket kan skapa en mer fragmenterad arbetsmiljö samt svårigheter att säkerställa pedagogisk kontinuitet och enhetlighet.
- **Saknade utrymmen för personal:** Alla tre byggnader som utgör Vij förskola saknar separata utrymmen för kökspersonal utöver kök (omklädningsrum och toalett). Dessutom saknas personaltoalett och omklädningsrum för all förskolepersonal i dessa hus i och med att det idag finns i det intilliggande hus som är avsett för personalutrymmen. Avsaknad av direkt närhet till dessa utrymmen påverkar personalens arbetsmiljö och barnens trygghet och säkerhet.
- **Saknade paus- och mötesrum:** Pausrum, vilorum och konferensrum saknas i alla tre hus. Arbetsrum och mötesrum för personal finns i två hus, men saknas i ett av husen. Detta påverkar personalens arbetsmiljö och möjlighet till förberedelse och arbetsro samt möjlighet till avskildhet.

- **Ventilation:** Ventilationen i byggnaden är otillräcklig när utetemperaturen överstiger 20 grader ute, ventilationen klarar inte av att hålla rätt temperatur i lokalerna då klimatanläggning saknas för hela förskolan.

Utomhusmiljö

- **Skugga och anpassning:** Utemiljön beskrivs som öppen och lätt att överblicka, men det saknas träd och buskar som skulle ge naturlig skugga. Det finns stor potential att anpassa utemiljön och skapa fler avgränsade mindre områden som gynnar barnens lek och kreativitet, så kallade "rum i rummet".

Ämbarbo förskola

- **Funktionell lärmiljö:** Verksamheten ligger i kommunens nybyggda förskola, invigd augusti 2023. Förskolan består av ett enplanshus med sex avdelningar som ligger parvis fördelade i huset. Alla avdelningar delar på en gemensam matsal och personalutrymmen. Nu när verksamheten bott in sig är det främst gemensamma personalytor som saknas samt att klimatanläggning saknas för de äldre ombyggda delarna av förskolan. Det medför att dagar när utetemperaturen stiger över 20 grader eller vid gassande sol kyler inte ventilationsanläggningen, vilket medför att det kan vara nära 30 grader inomhus större delen av dagen.
- **Matsal:** Förskolan behöver kunna nyttja matsalen till pedagogisk undervisning under tider när den inte används för måltider.
- **Konferensrum och mötesrum:** Förskolan saknar mötes- och konferensrum. Det vilorum som finns har på grund av brist på yta fram till nu använts som kombinerat mötesrum och pausrum för kökspersonal, vilket inte är optimalt då rummets ventilationskapacitet är anpassat för två personer.
- **Arbetsrum:** Befintligt arbetsrum är för litet för att rymma arbetsplatser för sex avdelningar. Utifrån antal personer som arbetar på verksamheten behöver yta för arbetsrum utökas samt att ett eget rum/kombinerat förråd för kopiering är önskvärt.

Utomhusmiljö

- **Planering efter åldrar:** Utemiljön är planerad efter barnens olika åldrar.
- **Vattenansamlingar:** Utemiljön på baksidan är inte tillrättalagd utifrån höjdskillnader, vilket skapar vattenansamlingar vid nederbörd och snösmältning. Detta problem har felanmälts.
- **Potentiell utveckling:** Det finns ytterligare potential för utveckling av området, men det bör ses som välplanerat utifrån funktionsprogram för utomhusmiljö.

Tallåsens förskola

Inomhusmiljö:

- **Brist på nödvändiga utrymmen:** Förskolan som består av två avdelningar beläget i ett enplanshus, som tidigare var församlingslokal, saknar viktiga faciliteter som anpassade ateljéer, förråd, mötes- och konferensrum, vilorum samt pausrum. Ett arbetsrum finns idag och används som kombinerat arbetsrum och pausrum, vilket inte följer de rekommenderade ytor som finns för dessa utrymmen.
- **Genomgångsrum:** Flera rum måste passeras för att nå andra utrymmen, vilket påverkar flödet och integriteten mellan avdelningarna.
- **Otillräckliga utrymmen för kökspersonal:** Kökspersonalen har ingen dedikerad plats för förråd, toalett eller omklädningsrum.

Utomhusmiljö:

- **Svåröverblickad och kuperad miljö:** Utemiljön består av en blandning av skog, gräsmatta och lektyta, men har inga större öppna ytor. Den är svårt att överblicka hela området, vilket kan påverka barnens säkerhet. Behov av en avgränsning av utemiljön gällande husets fram och baksida finns.
- **Brist på parkeringsutrymme:** Parkeringsplatsen för både personal och vårdnadshavare är begränsad och därmed otillräcklig.

LOS

Los förskola

Inomhusmiljö

- **Funktionell lärmiljö:** Förskolan består av ett hus med två avdelningar, där en avdelning nyttjas till förskola och den andra som fritids för grundskolan. För förskolans verksamhet saknas utrymmen för omklädningsmöjligheter för kökspersonal samt separat toalett. Personaltoaletten för förskolepersonal saknas i och med att den HWC som nyttjas som personaltoalett idag ska finnas tillgänglig för barnen.
- **Underhållsbehov:** Det finns ett stort behov av underhåll på olika ytor och ytskikt, vilket antyder att byggnaden är i behov av renovering eller uppdatering.
- **Mötesrum/konferensrum och vilorum:** Det finns inget utrymme för möten/konferenser eller vila, vilket kan påverka personalens samarbete och planering samt personalens möjligheter till avskildhet.

Utomhusmiljö

- **Underhållsbehov:** Utomhusområdet är överlag bra, men fasadens färg och ett uthus behöver underhåll.
- **Lekmiljö:** Förskolan har en blandad utemiljö med höga träd, en backe för pulkaåkning på vintern samt lek- och gungställningar. Däremot saknas det generellt grön växtlighet i form av buskar och träd som medför naturligt skuggande partier, vilket är viktigt för barnens säkerhet och komfort.
- **Rum i rummet:** Det finns utrymme för förbättring i utomhusmiljön genom att skapa mer avskilda områden eller "rum i rummet" för barnen att leka och utvecklas i.
- **Entré:** Trätrappan vid entrén kräver underhåll, vilket kan vara en säkerhetsrisk.

Bilaga 2: Övergripande sammanställning av grundskolorna underhålls- och renoveringsbehov

Färila

Färila skola

- **Funktionell lärmiljö:** Färila skola består av flera hus där hus ABC utgör grunden huvudbyggnaden i skolan tillsammans med flera ut- och tillbyggnader som rymmer klassrum, matsal och bibliotek. Sedan 2023 är skolan under utredning för ombyggnation för en förstudie pågår. Externa moduler tillsattes på skolområdet under hösten 2023 då arbetsmiljöverket lagt ett förebud om vite om skolmiljön för elever och personal inte åtgärdades. Skolan behöver omfattande åtgärder för att det ska uppnå en uppdaterad och funktionell lärmiljö. Då hus A, B och C, som utgör navet i skolan idag, är uppförda under 1940-talet med tjocka väggar och smala huskroppar är skolan svår att anpassa för dagens pedagogik.
- **Eftersatt underhåll:** Skolan har stora behov av underhållsåtgärder, bland annat kan både ytskikt, auditiv ljudmiljö samt ventilationsåtgärder ges som exempel. Det inkluderar avsaknad av klimatanläggning. Samtliga behov kan sägas påverka verksamheten.
- **Brist på nödvändiga utrymmen:** Ska verksamhet bedrivas i Färila skolas hus ABC kommer en omfattande renovering och ombyggnation för att vara funktionella utifrån dagens krav på skollokaler. Lektionssalar för helklass, grupprum, uppehållsrum, rum för specialundervisning, elevhälsa, ämnessalar (så som hem- och konsumentkunskap) samt vilorum, arbetsplatser och pausrum för personal saknas idag och behöver ses över och skapas.
- **Trygga omklädningsrum:** Omklädningsrummen i skolans idrottshall ses inte som funktionella och bör uppdateras utifrån elevens säkerhet för att skapa trygghet i samband med ombyte och dusch vid idrottslektion.

Utomhusmiljö:

- **Skolgård med utvecklingspotential:** Skolan har stora öppna ytor med utvecklingspotential för anpassning av elevernas olika intressen och ålder.
- **Behov av skugga på innergård:** Innergården mellan hus ABC saknar naturlig skuggning då det inte finns buskage eller höga träd, vilket gör att den är nästan helt i solen.

Järvsö

Nybo skola

- **Funktionell lärmiljö:** Nybo skola består av ett hus byggt i suterräng, där fritids är beläget i källarplanet. Skolan har trånga korridorer och passager.
- **Avsaknad av utrymmen:** Ett grupprum saknas i anslutning till musiksalen och ytan för specialundervisning är inte tillräcklig utifrån riktlinjerna i kommunens funktionsprogram. Elevhälsan har inga lokaler anpassade för de krav som finns, vilket inkluderar vilorum för både elever och personal.

- **Personalutrymmen för små:** Lärarrummet medger inte tillräcklig yta som räcker till arbetsplatser för enhetens personal samt att ingen personaltoalett i direkt anslutning till personalutrymmen finns idag.
- **Eftersatt underhåll:** Skolan behöver en större renovering både in- och utvändigt vilket bland annat inkluderar en ny värme- och ventilationsanläggning samt nytt tak.
- **Avsaknad av slöjdsalar:** Skolan har inga slöjdsalar, utan de lektionerna ges inne i Järvsö.

Utomhusmiljö:

- **Underhållsbehov av hela skolområdet:** Utemiljön är berikande med flera olika ytor som eleverna kan leka på med uthus som avgränsar och en större yta både på framsida och baksida av skolan,. Hela området är dock eftersatt med större underhållsbehov samt anpassning till elevernas åldrar.
- **Behov av avgränsning:** Skolan saknar staket som tydliggör vart skolans område börjar och slutar, vilket gör att elever enkelt kan lämna skolområdet vilket innebär en säkerhetsrisk. Miljön för hämtning och lämning för skolskjutsar bedöms inte som optimal ur ett säkerhetsperspektiv.

Järvsö skola

- **Funktionell lärmiljö:** Järvsö skola består av flera byggnader. De inkluderar ett enplanshus för mellanstadiet och fritids samt ett tvåvåningshus med källare för högstadiet. Högstadiets lokaler saknar grupprum i anslutning till lektionssalar och förrum till WC för att öka trygghet då de är belägna i uppehållsrum. I mellanstadiets lokaler saknar några lektionssalar grupprum.
- **Personalutrymmen för små:** För lågstadiet är personalens utrymme för arbetsplatser och pausutrymme inte tillräckligt stort i yta i förhållande till antalet personal på enheten i jämförelse med kommunens funktionsprogram för skola.

Utomhusmiljö:

- **Stor utvecklingspotential av skolgård:** Skolan har stora ytor med utvecklingspotential. Åtgärder under 2023 har lett till att trasiga saker tagits bort, men behov kvarstår för utveckling av området ytterligare anpassat till elevernas olika åldrar och behov.
- **Behov av naturlig skuggning:** Växter och träd som dött har inte ersatts något som begränsar naturlig skuggning. Detta påverkar nyttjande och funktionaliteten i utemiljön för både elever och personal.

Ljusdal

Stenhamre F-6

- **Funktionell lärmiljö:** Skolan består av flera hus där elevhälsa, slöjd, idrott och bibliotek finns i närliggande hus på enheten. Skolan är sedan några år renoverad och enbart två av 16 lärosalar saknar grupprum. Personalutrymmen är tillgängliga och välutrustade.
- **Trygga omklädningsrum:** Skolan delar på utrymmet i idrottshallen tillsammans med högstadiet som också finns på område. Omklädningsrummen för de två enheterna är separerade från varandra i skolans idrottshall. Omklädningsrummen ses inte som funktionella och bör uppdateras utifrån elevens säkerhet för att skapa trygghet i samband med ombyte och dusch vid idrottslektion.

Utomhusmiljö:

- **Utvecklingspotential samt ändring av nivåskillnader:** Skolgårdens yta består av en skolgård med olika höjdnivåer som medför att skolgården skulle kunna planeras om för att utnyttjas bättre. En häck, gamla sittplatser mot fotbollsplanen samt nivåskillnader medför att området skulle kunna förbättras för att fungera optimalt året runt samt anpassas ytterligare till elevernas ålder och behov.

Gärdeåsen, inkl. anpassad grundskola

- **Funktionell lärmiljö:** Skolan består av flera enplanshus där ett hus är dedikerat till Ljusdals anpassade grundskola och två hus till grundskolans låg- och mellanstadium. Övriga hus och utrymmen så som matsal, bibliotek, administration och idrottshall delar verksamheterna på. Grundskolans hus rymmer idag 12 lektionssalar, varav sju av dem saknar grupprum. Bara tre av dem har direkt ingång från lärosal till grupprum. Även i Anpassad grundskolas lokaler saknas grupprum i direkt anslutning till lärosalen. För mellanstadiets WC, som de flesta är belägna direkt i kapprum, saknas förrum för att möjliggöra till toalettbesök i avskildhet för att öka elevens trygghet.
- **Behov av ytterligare tillgänglighetsanpassning:** Utifrån nya typer av behov och nya hjälpmedel förändras Anpassad grundskola lokalbehov. Det finns exempelvis behov av laddningsrum för eldrivna rullstolar samt extra stor HWC som rymmer hjälpmedel för både elever och personal. Idag är det inte möjligt att en person med ett funktionshinder som medför en större eldriven rullstol att komma in till skolans elevhälsa.
- **Avsaknad av utrymmen:** Vilorum för elever och personal finns inte idag på enheten samt att ett mötesrum saknas för lågstadiets personal.
- **Avsaknad av hem- och konsumentkunskapsal:** Hem- och konsumentkunskapsal finns ej på skolan och undervisning sker på Stenhamreskolan.

Utomhusmiljö:

- **Utemiljö med många platser att vara på rasterna:** Området består av både höga träd och öppna ytor samt en populär aktivitetsplan. Det finns en stor potential för ytterligare åldersanpassning av utemiljön samt genom att tillför mer buskar och lågt växande träd som skapa fler möjligheter till så kallade rum i rummet, vilket ökar elevernas möjlighet till kreativ lek.

Tallåsens skola

- **Funktionell lärmiljö:** Skolans består av en huvudbyggnad med verksamhet i tre våningsplan, en idrottshall samt en modul som har plats för ett klassrum och två grupprum. Huvudbyggnad är byggd 1925. Den bör ses som svår att anpassa för modern pedagogik. Byggnadens tjocka väggar och skyddade exteriör gör ombyggnation svår. Av skolans åtta lektionssalar är det enbart två stycken som har tillgång till ett grupprum, varav en är i modulen. Det finns inga grupprum att tillgå för fem av skolans sju klasser, vilket innebär att flera klasser inte bör ha goda förutsättningar eller möjlighet att delas in i klasser eller att elevernas behov av avskildhet inte kan tillgodoses.
- **Avsaknad av utrymmen:** Vilorum för elever och personal samt funktionellt rum för elevhälsa saknas helt. Idag används ett utrymme för elevhälsan, som ej är anpassat för de krav som ställs. Det rum som på planritningen är musikrum används idag som kombinerat grupprum, mötesrum, rum för fritids och kulturskolans lektioner. Det har medfört att träslöjdens utrymmen nu används som lärosal under musiklektioner. Textilslöjd har idag löst med att lärosal delas med förskoleklass.
- **Personalutrymmen för små:** Det saknas ett rum för konferens och mötesrum. Antalet arbetsplatser inte är dimensionerade för den arbetsgrupp som finns på skolan. I jämförelse med kommunens funktionsprogram för skola skulle en dubbelt så stor yta behövas i jämförelse med den yta som finns att tillgå idag. Personaltoalett finns i källarplan - ej i anslutning till personalens pausutrymmen eller arbetsplatser.
- **Behov av tillgänglighetsanpassning:** Skolan saknar hiss och huvudentrén består av en trapp. De lokaler som är tillgänglig för personer med rörelsehinder är skolans matsal, idrottshall samt modulen, dock är dörrarna inte tillgänglighetsanpassade så en medhjälpare behöver vara med för att öppna dörrarna. Personalutrymmen och toaletter är inte tillgänglighetsanpassade. Detta utgör försvårande omständigheter för elever, vårdnadshavare och personal med rörelsehinder. Tillgänglighetsanpassning i skolan är en viktig aspekt för att säkerställa att alla elever har lika möjligheter att delta och lyckas i sin utbildning.

- **Avsaknad av hem- och konsumentkunskapsal:** Hem- och konsumentkunskapsal finns ej på skolan och undervisning sker på Stenhamreskolan.

Utomhusmiljö:

- **Underhållsbehov av hela skolområdet:** Skolgården består av naturligt vacker miljö med höga träd, men ett eftersatt underhåll har lett till brist på buskage och naturlig skuggning. Potential finns för att utveckla skolgården bättre för elevernas behov och intressen.

Stenhamre 7F-9

- **Funktionell lärmiljö:** Skolan består av flera skolbyggnader där högstadiet har majoriteten av sina lektionssalar i hus S. Huset är byggt 1925 och medför att skolan blir svår att anpassa för modern pedagogik. Byggnadens tjocka väggar, skyddade exteriör samt skyddade interiör (trapphus) gör ombyggnation svår. Lokalerna bedöms inte som funktionella för modern undervisning. Av husets 18 lärosalar saknar sex av dem helt tillgång till ett gruppum.
- **Trygg och säker studiemiljö:** Skolans inomhusmiljö bedöms som otrygg med många små utrymmen och dolda hörn samt brist på större gemensamma samlingsplatser. Naturlig vuxennärvaro bidrar till trygghet. Idag ligger personalens arbetsrum och pausrum belägna högst upp, långt ifrån lärosalar och uppehållsrum, vilket med stor sannolikhet minskar vuxennärvaron och ökar elevernas otrygghet.
- **Trygga omklädningsrum:** Skolan delar på utrymmet i idrottshallen tillsammans med låg- och mellanstadiet som också finns på område. Omklädningsrummen för de två enheterna är separerade från varandra i skolans idrottshall. Omklädningsrummen ses inte som funktionella och bör uppdateras utifrån elevens säkerhet för att skapa trygghet i samband med ombyte och dusch vid idrottslektion.

Utomhusmiljö:

- **Stor potential att utveckla utemiljön:** Skolan har en relativt stor skolgård med få sittplatser. Det kan ses som en utnyttjad och utvecklad miljö där stor potential finns för förbättring genom att anpassa den till elevernas ålder och utforma den för att locka till utomhusvistelse i högre grad under raster och lektioner.

Los

Los skola

- **Funktionell lärmiljö:** Enheten består av flera hus, varav en huvudbyggnad i tre våningsplan i suterräng. Lärosalarna är anpassade för fullstora klasser. Dagens verksamhet med små grupper fördelat på tio årskurser, som i sin tur samläses mellan vissa årskurser kräver anpassningar för att utrymmen ska bli funktionella. Flera av lärosalarna saknar gruppum. Behov av uppdatering av toaletters ljudmiljö och förrum för att öka tryggheten finns.
- **Avsaknad av utrymmen:** Fritidsutrymmen saknas och finns beläget på närliggande förskola. I jämförelse med kommunens funktionsprogram skola saknas utrymmen för specialundervisning samt tillräcklig yta för elevhälsa.
- **Personalityutrymmen för små:** Det saknas ett rum för konferens och mötesrum. Antalet arbetsplatser är inte dimensionerade för den arbetsgrupp som finns på skolan. I jämförelse med kommunens funktionsprogram för skola skulle en dubbelt så stor yta behövas i jämförelse med den yta som finns att tillgå idag.
- **Behov av tillgänglighetsanpassning:** Skolans lokaler är till stor del ej tillgänglighetsanpassade, som ett exempel kan ett av tre våningsplan i huvudbyggnaden där lärarum och musiksallonger ligger nås om du inte kan ta dig dit via trappor.

Utomhusmiljö:

- **Generös öppen yta med behov av underhåll:** Skolgården består av en öppen yta som består av en grusplan, en gräsklädd yta som bland annat delar av den används för odling samt en aktivitetsplan. Det finns potential för utveckling och uppdatering av utemiljön för att bättre möta elevernas behov samt skapa fler så kallade rum i rummet som är anpassad till elevernas åldrar.
- **Behov av naturlig skuggning:** Växter och träd som dött har inte har troligen inte ersatts. Skolgården saknar naturlig skuggning på stora delar av gården. Detta påverkar nyttjande och funktionaliteten i utemiljön för både elever och personal.